

Opinnäytetyö (AMK)

Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

2014

Noora Muurimäki

SELVITYS TAMPEREEN PÄÄKIRJASTON AIKUISTENOSASTON DVD- KOKOELMAN LAINAUKSESTA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Noora Muurimäki

SELVITYS TAMPEREEN PÄÄKIRJASTON AIKUISTENOSASTON DVD-KOKOELMAN LAINAUKSESTA

Opinnäyte tarkastelee Tampereen pääkirjaston aikuistenosaston 84.2-luokan DVD-elokuvien lainausta 1.10.2010-31.12.2012. Työssä tarkastellaan, onko aineiston lainausluvuissa tapahtunut muutosta asiasta tehdyn edellisen selvityksen jälkeen. Työn toimeksiantaja on Tampereen kaupunginkirjasto. Työn tuloksia on mahdollista hyödyntää jatkossa mahdollisten hankintaresurssien muuttuessa.

Työn teoriaosassa käsitellään kokoelmatyön eri aspektoja - kokoelmapolitiikan laadintaa, aineiston valintaa, hankintaa, karsintaa ja poistoja, kokoelman esillepanoa sekä kokoelmatyön tulevaisuutta sekä Tampereen pääkirjaston että yleisesti kirjastojen näkökulmasta.

Empiirinen tutkimus toteutettiin kvantitatiivisen tutkimuksen keinoin. Tutkimusaineistoa kerättiin kirjastojärjestelmästä saadun lainaustilaston antamien tulosten sekä asiantuntijahaastattelujen avulla. Asiantuntijoina toimi kolme kirjastoalan ammattilaista Tampereen kaupunginkirjastosta sekä HelMet-musiikkivarastosta.

Tampereen pääkirjaston aikuistenosaston DVD-elokuvien lainausluvut ovat kääntyneet laskuun parin viime vuoden aikana, vaikka elokuvakokoelman koko on samassa ajassa kasvanut. Lainauksia tarkasteltiin kolmen eri kriteerin, elokuvien ensi-iltavuoden, alkuperämaan sekä genren avulla. Eri kriteerein tarkasteltuna huomattiin että elokuvien lainaus vuositasona sekä myös otantahetkellä lainassa olleiden niteiden ja nimekkeiden määrässä mitattuna oli vähentynyt.

ASIASANAT:

DVD, elokuvat, kokoelmatyö, yleiset kirjastot

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Library and Information Service

2014 | Total number of pages 47

Instructor: Olli Mäkinen

Noora Muurimäki

REPORT OF THE LENDING OF DVDS IN THE ADULT DEPARTMENT OF TAMPERE MAIN LIBRARY

The aim of this Bachelor's thesis was to study the lending of the DVDs classified in class 84.2 in the adult department of Tampere main library. The period studied was from 1 October 2010 to 31 December 2012. Another goal was to study if there have been any changes in the lending figures compared with a previous study made of the same collection. The commissioner of the thesis was Tampere City Library. The results of the thesis could be exploited if the acquisition resources of the library change in the near future.

The theoretical part of the thesis covers different aspects of collection work - defining the collection policy and selection criteria, eliminating and weeding material as well as displaying the collection. The focus is on the future of collection work. These aspects are covered both from Tampere main library's and other public libraries' perspective.

The empirical part of the study was made by using quantitative research methods. The research material was gathered from the lending statistics received from the library system and by conducting three elite interviews. The experts interviewed were from Tampere city library and Helmet music depository.

The lending figures of the DVD collection in Tampere main library have decreased in the past few years although the volume of that collection has increased. The lending statistics were analysed by three different criteria - the premiere year of the films, their country of origin and the genre they represented. By studying the statistics with different criteria it was discovered that the lending of films decreased both in terms of the annual number of loans and the number of volumes or titles on loan at the time of sampling.

KEYWORDS:

collection work, DVD, movies, public libraries

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 ELOKUVAKOKOELMATYÖ TAMPEREEN PÄÄKIRJASTOSSA	7
2.1 DVD-elokuvien hankinta	7
2.2 DVD-elokuvien varastointi ja poistaminen	9
3 KOKOELMATYÖSTÄ	11
3.1 Kokoelmatyö on kehittämistyötä	11
3.2 DVD-kokoelman kokoelmapolitiikan laadinta	12
3.3 DVD-kokoelman hankinta, karsinta ja varastointi	13
3.4 DVD-kokoelman esillepano	14
3.5 Kirjasto aineistokokoelmat kehittyvät	15
3.6 Elokuvakokoelmatyö murroksessa	16
4 ASiantuntijahaastattelut	19
5 LAINAUSTILASTOJEN KÄYTTÖ KOKOELMATYÖN APUVÄLINEENÄ	22
6 TUTKITTAVA DVD-KOKOELMA	24
6.1 DVD-elokuvien hankintamäärät	24
6.2 DVD-elokuvien alkuperämaa	25
6.3 DVD-elokuvat hankintavuoden mukaan	25
6.4 Kymmenen eniten ja vähiten lainattua DVD-nimekettä	26
7 DVD-ELOKUVIEN IÄN VAIKUTUS LAINAUKSEEN	28
7.1 DVD-elokuvat ensi-iltavuoden mukaan	28
7.2 Lainassa olevat DVD-elokuvat ensi-iltavuoden mukaan	29
7.3 Lainausedeskiarvot ensi-iltavuoden mukaan	31
7.4 Eniten ja vähiten lainatut nimekkeet ensi-iltavuoden mukaan	33
8 DVD-ELOKUVIEN ALKUPERÄMAAN VAIKUTUS LAINAUKSEEN	34
8.1 Lainassa olevat DVD-elokuvat alkuperämaan mukaan	34
8.2 Lainausedeskiarvo alkuperämaan mukaan	35
8.3 Eniten ja vähiten lainatut nimekkeet alkuperämaan mukaan	36
9 DVD-ELOKUVIEN GENREJEN VAIKUTUS LAINAUKSEEN	38

9.1 Lainassa olevat DVD-elokuvat genren mukaan	39
9.2 Lainausedeskiarvot genren mukaan	40
9.3 Eniten ja vähiten lainatut nimekkeet genren mukaan	41
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	42
11 POHDINTA	43
LÄHTEET	45

LIITTEET

- Liite 1. Asiantuntijahaastattelujen haastattelukysymykset.
- Liite 2. Tampereen kaupunginkirjaston kokoelmapäällikkö Maarit Helénin 11.4.2011 valmistuneen selvityksen tulokset, joihin opinnäytetyössä viitataan.
- Liite 3. DVD-elokuvien hankintamäärät.
- Liite 4. DVD-elokuvien alkuperämaat.
- Liite 5. Eniten ja vähiten lainatut DVD-elokuvanimekkeet.
- Liite 6. Eniten ja vähiten lainatut DVD-elokuvat, ensi-iltavuoden mukaan.
- Liite 7. Eniten ja vähiten lainatut DVD-elokuvat, alkuperämaan mukaan.
- Liite 8. Käytetyt genreryhmät.
- Liite 9. Eniten ja vähiten lainatut DVD-elokuvat genren mukaan.

KUVIOT

Kuvio 1. DVD-elokuvat hankintavuoden mukaan.	26
Kuvio 2. DVD-elokuvien genreryhmien koko.	38

TAULUKOT

Taulukko 1. DVD-elokuvat ensi-iltavuoden mukaan.	28
Taulukko 2. Lainassa olevat DVD-elokuvat ensi-iltavuoden mukaan.	29
Taulukko 3. Otantahetkellä lainassa olemattomat nimekkeet ensi-iltavuoden mukaan.	30
Taulukko 4. Lainausedeskiarvot ensi-iltavuoden mukaan.	32
Taulukko 5. Lainassa olevat DVD-elokuvat alkuperämaan mukaan.	34
Taulukko 6. Otantahetkellä lainassa olemattomat nimekkeet alkuperämaan mukaan.	35
Taulukko 7. Lainausedeskiarvot alkuperämaan mukaan.	36
Taulukko 8. Lainassa olevat DVD-elokuvat genren mukaan.	39
Taulukko 9. Otantahetkellä lainassa olemattomat nimekkeet genren mukaan.	39
Taulukko 10. Lainausedeskiarvot genren mukaan.	40

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö tarkastelee Tampereen pääkirjaston aikuistenosaston 84.2-luokan DVD-elokuvien lainaamista 1.10.2010 - 31.12.2012. Työn toimeksiantaja on Tampereen kaupunginkirjasto. Työn tarkoituksena on selvittää, onko kyseisen kokoelman lainauksessa tapahtunut muutoksia viime vuosien aikana. Lisäksi työn tulokset voisivat ohjailla kokoelman tulevia hankintoja, jos hankintamäärät tai määrärahat supistuvat. Kokoelman lainauksesta on aiemmin tehty osittain samoja asioita käsitellyt selvitys, jonka pohjalta kokoelman lainauksen kehitystä voi verrata tässä opinnäytetyössä esitettyihin tuloksiin.

Kirjastoissa elokuvien aineistoformaatit ovat olleet viime vuosina rajussa muutoksessa: VHS-kasetit ovat saaneet väistyä DVD-elokuvien tieltä. Lisäksi DVD on saamassa vahvan haastajan Blu-ray-formaatista. Formaattimuutoksen lisäksi elokuvien katselu ja osto ovat murroksessa. Netflix sekä muut suoratoistopalvelut sekä alati laajentuvat television ja internetin tarjoamat katselupalvelut vievät lainaajia kirjaston aineistoilta. Tästä johtuen elokuvien, kuten myös muun audiovisuaalisen aineiston lainaus on kääntynyt pääsääntöisesti laskuun.

Kirjastot eivät kuitenkaan voi suoraan alkaa kilpailla asiakkaista erilaisten netti- tai televisiopalveluiden tai edes videovuokraamojen kanssa. Siinä missä edellä mainitut palvelut tarjoavat kysytyimpiä uutuuksia, kirjaston kokoelmilla tulee kirjastolain sekä kirjastojen kokoelmapolitiikan mukaan olla maksuton, monipuolinen aineistokokoelma. Hyvällä kokoelmapolitiikalla ja monipuolisella kokoelmalla kirjasto kuitenkin pystyy pitämään asemansa myös DVD-elokuvien tarjoajana.

Työn alussa käsitellään kokoelmatyön teoriaa niin Tampereen pääkirjastossa kuin yleisemmälläkin tasolla. Tarkastellaan kokoelmapolitiikan laadintaa, aineiston hankintaa, valintaa, karsintaa sekä varastointia, kokoelman esillepanoa sekä huomioidaan kokoelmatyön ja kokoelmien olevan murrosvaiheessa. Sen jälkeen käydään läpi työtä varten tehtyjä asiantuntijahaastatteluja ja tekemääni selvitystä elokuvien lainauksesta ja analysoidaan saatuja tuloksia. Lopussa esitellään opinnäytetyön johtopäätökset.

2 ELOKUVAKOKOELMATYÖ TAMPEREEN PÄÄKIRJASTOSSA

Tampere on asukasluvultaan Suomen kolmanneksi suurin kunta, jossa vuonna 2013 asui hieman yli 220 000 asukasta (Kuntaliitto 2014). Tampereen kaupunginkirjaston toimipisteissä - mukaan lukien verkkokirjastokäynnit - vierailtiin vuonna 2013 hieman yli kolme miljoonaa kertaa ja samana vuonna lainoja otettiin lähes viisi miljoonaa kappaletta. Asukasta kohti kirjastokäyntejä tuli 14 kappaletta ja lainoja 23 kappaletta. (Tampereen kaupunginkirjaston toimintakertomus 2013, 36.)

Vuonna 2013 Tampereen kaupunginkirjaston kokoelmat pienenivät edellisvuodesta yhteensä 0,8 prosenttia, mutta DVD- ja Blu-ray-elokuvien hankinnat kasvoivat samana aikana yli kymmenen prosenttia. DVD- ja Blu-ray-kokoelmiin ei kohdistettu lähes lainkaan poistoja, vaikka muuta aineistoa poistettiin hankintoja enemmän. Kaikkia elokuva-aineistoja lainattiin vuonna 2013 yhteensä yli 36 000 kertaa. DVD- ja Blu-ray-elokuvien hankintamäärä vuonna 2013 koko kokoelmasta oli kuusi prosenttia, yli 4 500 kappaletta. Edellisvuodesta DVD- ja Blu-ray-elokuvien hankintamäärä koko kokoelmasta kasvoi yhdellä prosentilla poistojen vähyyden vuoksi. (Tampereen kaupunginkirjasto toimintakertomus 2013, 15 - 16.)

2.1 DVD-elokuvien hankinta

Tampereen kaupunginkirjastolla on yhteinen kokoelmapolitiikka, jota kaikki kirjastot hankinnoissaan noudattavat. Kirjastoon hankittavan aineiston tulee olla asiakkaan tarpeet huomioivaa, ajankohtaista, laadukasta sekä monipuolista. Aineiston hankinnassa huomioidaan väestön ikää, koulutusta sekä ammattirakennetta. (Tampereen kaupunginkirjasto 2014.) Jokaisella Tampereen kirjaston toimipisteellä on omat vastuuhenkilönsä kokoelman hankinnoille ja kehittämiselle. Tästä syystä käsittelen jatkossa vain Tampereen pääkirjaston aikuistenosaston kokoelmapolitiikkaa.

Tampereen kaupungin intranetistä löytyy varsin vähän tietoa DVD-elokuvien kokoelmapolitiikasta. Elokuvien hankinnasta mainitaan sen verran, että niitä hankittaessa elokuvateoksilla tulee olla tekijänoikeuksien haltijalta saatu lainausoikeus ja sen lisäksi tai sen sijaan julkinen esitysoikeus. Kotimaisia DVD-elokuvia sekä televisiosarjoja hankitaan mahdollisimman laajasti, ulkomaisia tallenteita taas kysynnän ja tarjonnan mukaan. Tampereen kaupunginkirjasto tarjoaa internetsivuillaan tietoa aineistojen valintaperiaatteista ylipäättään. Pelkästään elokuvaan liittyen mainitaan vain elokuvaan liittyvä lainausoikeuden tarve (Tampereen kaupunginkirjasto 2014).

Haastattelussa 30.5.2014 Tampereen kaupunginkirjaston kokoelmapäällikkö Maarit Helén kertoo, että DVD-elokuvat ovat kirjastolle samanarvoista aineistoa kuin muukin kirjastoaineisto, eli esimerkiksi kirjat eivät ole automaattisesti tärkein aineistolaji. Tämän takia myös DVD-elokuvia pyritään hankkimaan kirjastoon mahdollisimman monipuolisesti. Aineistoa valitessa hankkimatta jäävät automaattisesti vain väkivaltaa tai pornografiaa sisältävät elokuvat.

Maarit Helén kertoo myös, että aineistoa hankittaessa aineiston toimittajat tulee kilpailuttaa säännöllisesti. Aineiston toimittajat vaihtuvat tästä syystä ajoittain, joten hankittavien elokuvien tarjonta saattaa jonkin verran vaihdella. DVD-elokuvia hankittaessa turvaudutaan silti useampaan hankintatahoon kuin pelkästään aineiston päätoimittajaan. Kirjahankinnoissa jopa yhdeksänkymmentä prosenttia aineistosta tulee päätoimittajalta, mutta DVD-elokuvien suhteen hankinta on pirstaloituneempaa. Suurten toimittajien lisäksi kirjastolla on monta pientä toimittajaa, joilta ostaa DVD-elokuvia.

Tampereen pääkirjaston kirjastonhoitaja ja kirjaston aikuistenosaston DVD-kokoelmasta vastaava Heini Pelkonen kertoo haastattelussa 11.7.2014 että kotimaisista DVD-elokuvista pyritään hankkimaan kirjastoon kaikki mahdollinen, esitysoikeuksien puitteissa. Ainoastaan kesäteatteritaltioinnit ja muu vähemmän korkealaatuinen tuotanto saattaa jäädä hankkimatta. Ulkomaisista DVD-elokuvista hankitaan kaikkien genrejen merkittävimmät elokuvat ja pyritään näin saamaan jokainen genre edustetuksi. Televisiosarjojen hankintaan vaikuttaa niiden merkittävyys, laatu sekä menestys. Sarjat pyritään myös hankkimaan

kokonaisuudessaan: jos kaikkia tuotantokausia ei ole saatavilla, sarjaa ei välttämättä hankita lainkaan.

Pelkonen mainitsee, että elokuvakokoelman tulisi olla mahdollisimman monipuolinen ja tarjota jokaiselle jotain, kuten Tampereen kaupunginkirjaston yleisissä kokoelma- ja hankintaperiaatteissa sanotaan. Tampereen pääkirjaston DVD-elokuvakokoelma onkin Pelkosen kertoman mukaan jopa kahdesta neljään kertaa niin suuri kuin muiden suomalaisten suurten kaupunkien, esimerkiksi pääkaupunkiseudun, kirjastoissa. Tampereen pääkirjastossa kokoelman laadun ja monipuolisuuden lisäksi on satsattu myös aineiston määrään. Useimpia DVD-elokuvia hankitaan lainattavaksi enemmän kuin yksi kappale.

Pääkirjaston aikuistenosaston DVD-elokuvakokoelmaan pyritään Pelkosen mukaan hankkimaan nimekkeitä myös suosituimpien Hollywood-elokuvien ulkopuolelta. Vaikka suuri osa ulkomaisten elokuvien tarjonnasta on amerikkalaista, kokoelmiin pyritään saamaan myös ei-amerikkalaisia elokuvia. Koska Tampereen pääkirjasto toimii myös Pirkanmaan maakuntakirjastona, sen DVD-elokuvakokoelman tulee olla monipuolinen. Edustettuna ovat niin elokuvahistoria kuin independent-elokuvatkin. Kokoelmaan halutaan saada syvyyttä.

Pelkonen kertoo, että asiakkailta tulee jonkin verran DVD-elokuvien hankintaehdotuksia. Määrä ei kuitenkaan ole hirveän suuri, muutama hankintaehdotus kuukaudessa. Suurinta osaa asiakkaiden toiveista ei pystytä toteuttamaan, sillä ehdotukset koskevat aineistoa, joihin kirjasto ei saa lainausoikeuksia. Kuitenkin kokoelmiin pyritään hankkimaan ne elokuvat, jotka pystytään. Asiakaskyselyä kokoelman laadusta ei ole tehty, mutta esimerkiksi kirjastojen kansallisessa käyttäjäkyselyssä 2013 asiakkailta tuli suoraa palautetta myös Tampereen pääkirjaston DVD-elokuvakokoelmasta, ja se on pyritty ottamaan huomioon kokoelmaa kehitettäessä.

2.2 DVD-elokuvien varastointi ja poistaminen

Tampereen pääkirjaston aikuistenosastolla on nykyisin myös pieni DVD-elokuvien varastokokoelma. Pelkosen mukaan varastoon laitetaan DVD-

elokuvia, joiden kierto on vähäistä, mutta jotka silti kiertävät. Nämä elokuvat ovat yleensä vanhempia klassikoita: elokuvia, jotka eivät yllä suosituimpien elokuvanimekkeiden lainauslukuihin, mutta joita olisi silti hyvä pitää kokoelmassa. Varastokokoelma pyritään kuitenkin pitämään mahdollisimman pienenä, muutamissa sadoissa DVD-elokuvissa.

Aineiston poistosta Pelkonen mainitsee, että suurin osa Tampereen pääkirjaston kokoelmista poistuvasta aineistosta siirtyy Tampereen lähikirjastojen kokoelmiin ja näin pysyy edelleen tarjolla asiakkaille. Kaikki pääkirjaston aikuistenosaston DVD-elokuvat kiertävät lainassa, joten kiertämättömyyden takia aineistoa ei tarvitse poistaa. Kokonaan Tampereen kirjaston kokoelmista aineisto poistuu yleensä vain jos se on rikkiäistä kuten lohjennutta tai naarmuuntunutta. Jos kokoelmaa halutaan karsia, saatetaan jonkin vähemmän kiertäneen DVD-elokuvan nidemäärää vähentää.

Pelkonen kertoo että tuhoutuneen tai kadonneen aineiston tilalle hankitaan uusia kappaleita tapauskohtaisesti. Aineiston kysyttävyys sekä se, montako kappaletta kyseistä elokuvaa kokoelmasta löytyy, vaikuttavat siihen korvataanko tuhoutuneen aineiston puute kokoelmassa. Uusia ja suosittuja DVD-elokuvia hankitaan tuhoutuneiden tilalle todennäköisemmin kuin vähemmän kiertäviä DVD-elokuvia. Toki aineistoa ei aina saada korvattua, sillä uutta kopiota ei saada hankittua tilalle.

3 KOKOELMATYÖSTÄ

Elokuvat - siinä missä kirjatkin - kertovat tarinoita, ja kirjastot ovat paikkoja, jotka tarinoita tarjoavat (Crawford 2002, 4). Siksi on perusteltua, että kirjastoissa on tarjolla kirjojen lisäksi muitakin aineistoformaatteja, myös DVD-elokuvia. Kirjastolain (904/1998) 3§:ssä todetaan, että kirjastoaineiston tulee olla uusiutuvaa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 47). Siten uusien aineistolajien ilmestyminen kirjaston asiakkaiden lainattavaksi on luonnollista. Kirjastot eivät kuitenkaan kilpaile DVD-elokuvien tarjonnasta esimerkiksi videovuokraamojen kanssa. Vuokraamoista voi käydä hakemassa suosituimpia uutuuselokuvia, mutta kirjastoilla on tarjolla myös paljon muuta. (Vollmar-Grone 2002, 24.) Toki kirjastoilla on tarjolla uutuuselokuvia, mutta niiden valikoima voi sisältää myös klassikkoja, independent-elokuvia ja kaikkea mitä elokuvateatterit - tai televisiokaan - eivät tarjoa (Vollmar-Grone 2002, 7 - 9).

3.1 Kokoelmatyö on kehittämistyötä

Tämä opinnäytetyö on kehittämistyö. Kehittämistyö liittyy yleensä ongelmaan, joka tulisi ratkaista. Ratkaisun pitäisi viedä parantaa kehitettävää ongelmaa, kuten prosessia tai toimintoa. Kehittämistutkimuksen tulosten pitää olla myös jollain tapaa mitattavissa, jotta voitaisiin todentaa onko tavoite saavutettu. (Kananen 2012, 13-23.) Tässä työssä kehittämisen kohteena on Tampereen pääkirjaston aikuistenosaston DVD-kokoelma. Kokoelman lainauslukuja tarkastellaan otetun lainaustilaston avulla sekä siitä saatuja tuloksia verrataan aiemmin tehtyyn selvitykseen.

Kehittämistutkimuksessa pyritään erilaisia menetelmiä käyttäen ratkaisemaan tutkimusongelma. Ongelman ratkaisemisessa käytetään laadullisen sekä määrällisen tutkimuksen menetelmiä. Laadullista tutkimusta tarvitaan, kun tutkittavasta ilmiöstä ei vielä ole tietoa tai tutkimusta ja sen lopputulos voi olla monitulkintainen. Määrällisessä tutkimuksessa taas tarvitaan aina pohjatiedoksi laadullista tutkimusta. Siinä myös pitää tietää, mitä selvitetään ja sen tuloksena saa-

daan lukuja. (Kananen 2012, 25-32.) Laadullista tutkimusta on tarvittu asiantuntijahaastatteluissa ja määrällistä lainaustilastojen läpikäynnissä.

Kehittämistutkimusta tehdessä tulee itse perehtyä tutkittavaan ilmiöön ja tutkimuksen tekemiseen pitää löytyä jokin syy (Kananen 2012, 47-48). Tässä työssä DVD-kokoelmaan perehdytään lainauslukujen ja kollegoiden haastattelujen kautta. Tutkimuksen tarkoitus on selvittää lainauslukujen mahdollinen muutos ja saatujen lukujen kautta löytää suunta osaston tuleville DVD-hankinnoille, jos niissä tarvitsee tehdä muutoksia.

Myös lopputuloksen arviointi on oleellista: saavutettiin se mitä tavoiteltiin (Kananen 2012, 80). Tässä työssä saavutettiin haluttu lopputulos, huomattiin lainausluvuissa selvä muutos, lainauslukujen lasku, muutaman viime vuoden aikana. Syitä laskuun löytyy varmasti useista asioista, kuten Blu-ray-formaatin sekä suoratoistopalvelujen suosion kasvusta, kokoelman koon kasvamisesta liian suureksi ja asiakkaista epäselkeäksi sekä DVD-kokoelman koon kasvaessa asiakkaalla on saanut otoksen aikavälillä olla kerrallaan lainassa korkeintaan kymmenen DVD-elokuvaa.

3.2 DVD-kokoelman kokoelmapolitiikan laadinta

Myös kirjastojen DVD-kokoelman, siinä missä muunkin kokoelman, tulisi olla jatkuvasti ajantasainen ja relevantti. Sen takia kirjastolla tulisi olla kokoelmapolitiikka. Kokoelmapolitiikka voi olla kirjallinen tai suullinen, mutta tärkeintä on että se on kokoelman kehittämisestä vastaavien henkilöiden tiedoissa (Wilén & Kortelainen 2007, 89). Claytonin ja Gormanin (2001) mukaan kokoelmaa kehittäessä pitäisi erityisesti miettiä, miten aineiston valintapäätökset tehdään, minkälaisista aineistosta hankitaan, mitä pidetään ja minkälainen aineisto taas pitäisi varastoida tai poistaa (ks. Wilén & Kortelainen 2007, 89).

Kokoelmapolitiikkaa rakentaessa tulisi olla tietoinen kirjaston kokoelmien senhetkisestä tilasta ja siitä mitä kokoelmalta tulevaisuudessa halutaan (Johnson 2009, 73). Kirjaston olemassa olevan kokoelman vahvuudet ja heikkoudet tulisi selvittää, kuten myös aineiston käyttö. Hyvin laadittu kokoelmapolitiikka pystyy

ennakoimaan kysyntää ja vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin. (Wilén & Kortelainen 2007, 94, 99 - 100.) Kokoelmapolitiikkaa tulee myös jatkuvasti päivittää ja arvioida, jotta siitä on jatkossakin hyötyä (Johnson 2009, 73).

DVD-elokuvien suhteen kokoelmapolitiikan rakentaminen on varsin haastavaa silloin, kun mietitään kokoelman sisältöä suurimpien Hollywood-menestysten rinnalle. Vaikka asiakkaiden kiinnostuksen kohteet tiedettäisiinkin, on niihin vastaaminen välillä hankalaa, sillä kirjastoille tarkoitettua, asiakkaita kiinnostavaa DVD-aineistoa ei ole aina saatavilla. Joko elokuvilla ei ole esitysoikeuksia, niitä ei ole enää tarjolla missään tai ne voivat olla niin kalliita, että niiden hankkiminen ei ole perusteltua. (Handman 2003, 38.)

3.3 DVD-kokoelman hankinta, karsinta ja varastointi

Kirjastot eivät voi hankkia kaikkia kiinnostavia tai asiakkaiden toivomia elokuvia kokoelmiinsa, sillä lainattavilla elokuvilla tulee olla tekijänoikeuksien haltijalta saatu lainauslupa. Kirjastot ovat vain pieni osa DVD-markkinoita, joten tarjonta ei aina kohtaa mahdollista kysyntää. (Verho 2004, 18.) Kirjaston kokoelman olisi kuitenkin tärkeää olla mahdollisimman monipuolinen ja tarjota kokoelmassaan mielellään myös esimerkiksi dokumentteja ja opetustallenteita, joten tekijänoikeuskysymys lisää haasteita tälläkin saralla (Vollmar-Grone 2002, 21).

Aineiston valinta on sekä tiedettä että taidetta. Siinä yhdistyy valitsijan tietämys aiheesta sekä kokemus ja vaisto siitä, mitä tulisi hankkia. (Johnson 2009, 108.) Kun kirjastolla on selkeät periaatteet siitä, mitä se yrittää tarjota kokoelmassaan ja mitä ei, mahdollistaa tämä kokoelman sujuvan kehittämisen. Myös asiakaspalautteen suhteen on helpompi toimia, kun tietää, mitkä ehdotuksista soveltuvat kokoelman henkeen. (Heikkilä 2004, 12 - 13.)

Tasapainoista kirjastokokoelmaa myös karsitaan, jotta uudet hankinnat eivät kasvata sen kokoa liian suureksi. Unescon suositusten mukaan vuosittaiset kirjahankinnat ja poistot olisivat vähintään kahdeksan prosenttia kirjastokokoelmasta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 49 - 50.) Karsinnan päämääränä on valita aineistosta ne kappaleet, jotka joko poistetaan kokonaan kokoelmasta tai

siirretään varastoon. Karsintaa voi tehdä esimerkiksi aineiston iän, käytön, kunnon tai sisällön perusteella. (Johnson 2009, 153 - 155.) Kun tiedetään, mitä kirjaston asiakkaat kokoelmalta haluavat, karsinta on helppoa (Wilén 2011).

Kokoelmatyötä tekevien keskuudessa vallitsee yleinen haluttomuus poistojen tekemiseen. Yleisimmät syyt poistojen välttelyyn ovat ajan tai kokemuksen puute, halu säilyttää kokoelman koko ennallaan ja usko siihen että poistettavaa aineistoa saatetaan vielä tulevaisuudessa tarvita. Kokoelman karsimista ei kuitenkaan pidä pelätä, sillä karsiminen edistää kokoelman hyödynnettävyyttä ja löydettävyyttä, esillepanoa, ajankohtaisuutta ja kiertolukuja sekä tarjoaa kokoelmalle enemmän tilaa. (Dubicki 2008, 132.) Kokoelman karsinta ei aina poista elokuvia kokoelmasta lopullisesti vaan ne voidaan siirtää myös varastoon. Aineiston varastoinnilla taataan se, että tarjonta pysyy silti monipuolisena ja vanhempaakin aineistoa on edelleen saatavilla (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 50).

3.4 DVD-kokoelman esillepano

Kokoelman suhteen on tärkeää ymmärtää, että pienempi kokoelma palvelee asiakkaiden tarpeita enemmän kuin suuri kokoelma (Wilén 2011). Varsinkin kirjastoissa, joissa hyllytilaa on rajallisesti, tulisi panostaa elokuvien toimivaan esillepanoon. Elokuvia olisi hyvä järjestää esimerkiksi genren mukaan, jotta niiden löydettävyys paranee. Jos kukaan ei osaa etsiä kokoelman elokuvia, kokoelman laadukkuus ei pääse esille. (Vollmar-Grone 2002, 35 - 36.) Aina kirjaston näkemys elokuvien hyvästä esillepanosta ei ole sama kuin se, miten asiakkaat kokoelman hahmottavat. Olisikin suotavaa, jos heidän näkemyksensä elokuvien toimivasta esillepanosta voitaisiin ottaa huomioon. (Wilén & Kortelainen 2007, 18.)

Heini Pelkonen mainitsee, että Tampereen pääkirjastossa on huomattu ongelma suuren kokoelman kanssa: asiakkaat eivät löydä sieltä haluamiaan elokuvia helposti. Tampereen pääkirjastossa elokuvien järjestäminen hyllyihin ei tällä hetkellä ole kovin asiakaslähtöistä. Kotimaiset elokuvat on erotettu muunmaa-

laisista, sen lisäksi kaikki TV-sarjat ovat hyllyissä omana osastonaan. TV-sarjat ovat tällä hetkellä ainoita, jotka ovat aakkosissa pääsanan mukaan, jotta asiakkaiden olisi helpompi löytää kaikki saman sarjan paikalla olevat niteet. Sekä kotimaiset että muunmaalaiset DVD-elokuvat ovat vain pääsanan alkukirjaimen mukaan hyllyssä. Jokaiselle kirjaimelle on merkitty kohta, josta sillä kirjaimella alkavat DVD:t löytyvät, mutta kirjainten sisällä ei ole minkäänlaista aakkosjärjestystä. Esimerkiksi signumit "LAI" ja "LÖY" voivat olla hyllyssä vierekkäin.

3.5 Kirjasto aineistokokoelmat kehittyvät

Kirjastoon on saapunut viime vuosikymmenien aikana lukuisia uusia formaatteja kuten ääni- ja videotallenteita, dioja, tietokoneohjelmia ja cd-rom-levyjä. Nämä uudet aineistot ovat tuoneet mukanaan paljon uutta kuten aineistojen lisenssisopimuksia. Elektroninen aineisto, eli e-aineisto, on seuraava suuri mullistus kirjastoissa ja sekin tuo paljon uutta mietittävää. Kuinka suuri osa aineistosta on tulevaisuudessa sähköistä, kuinka suuri osa hankintabudjetista pitäisi varata tälle aineistolle ja miten elektronisten aineisto vaikuttaa muuhun hankittavaan aineistoon? (Johnson 2009, 18 - 19, 67.)

Tieteellisissä kirjastoissa e-aineistot ovat jo vakiinnuttaneet asemansa ja ne ovat tulossa osaksi myös yleisten kirjastojen aineistotarjontaa (Mattsson & Late 2010, 1). Digitaalinen kulutuskäyttäytyminen on kasvussa jo asiakkaiden arjessa, joten kirjastojenkin tulee vastata tähän aineistoformaattien muutokseen (Pakarinen 2012, 1). Kustantajilta hankitaan jo nyt elektronisessa muodossa lehtiä, kirjoja sekä erilaisia tietokantoja joiden tuntemus kirjaston henkilökunnan tulisi hallita (Breeding 2004).

Esteitä elektronisten aineistojen tuomiselle kokoelmiin silti on. E-aineistolle perustuvan kokoelman muodostus on erilainen prosessi kuin painetun kokoelman. E-aineistopohjaista kokoelmaa määrittää ensisijaisesti tarjonta eikä kysyntä. (Laine 2012.) Yleisten kirjastojen tarpeisiin suunnattuja elektronisia aineistoja on huonosti saatavilla, minkä takia e-aineistot ovat yleistyneet niissä hitaammin kuin tieteellisissä kirjastoissa (Mattsson & Late 2010, 1). Myös tekijänoikeuslaki

sekä kustantajien lisensointivaatimukset muodostavat esteitä kokoelmien muuttumiselle. Vaaditut kustannukset saattavat muodostua kirjastoille liian suuriksi. (Pakarinen 2012, 3.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittaman ja yleisten kirjastojen asettaman Sähköiset sisällöt yleisiin kirjastoihin -hankkeen tavoitteena on saada yleisiin kirjastoihin asiakkaiden kysyntää vastaava e-kirjakokoelma ja sitä palveleva jakeluratkaisu (Laine 2012, 25). E-kirjoissa on ongelmana se, ettei niihin voida soveltaa painetun aineiston tekijänoikeuslakia vaan oikeudenhaltijat päättävät itsenäisesti antavatko he aineistoa kirjastojen kautta jaettavaksi vaiko eivät. (Laine 2012.) Monet yleiset kirjastot tarjoavat asiakkailleen Naxos music library -verkkokuuntelupalvelua. Palvelua voi käyttää kerralla vain niin moni asiakas kuin kirjasto on hankkinut lisenssejä sitä varten. (Musiikkikirjastot 2014.) Kirjastoilla on vielä paljon haasteita sen suhteen, että niillä olisi tarjolla asiakkaiden tarpeisiin vastaava, monipuolinen sekä moniniteinen e-aineistojen lainausmahdollisuus.

3.6 Elokuvakokoelmatyö murroksessa

DVD-elokuvakokoelma tuskin tulee olemaan kirjastoissa ikuisesti. Sen kohtaloksi tulee luultavasti kadota jossain välissä kirjastojen hyllyiltä kuten VHS-nauhoille on jo käynyt. Ihmiset ovat siirtymässä kohti suoratoisto- ja pilvipalveluita, eivätkä halua enää omistaa fyysistä elokuva-aineistoa. (Enis 2012.) DVD:n kuolemasta on puhuttu paljon ja merkit viittaavat siihen, että se on pikku hiljaa tapahtumassa. DVD-levyjen myynti vähenee, yhä harvempi julkaistu elokuva saa levitysoikeudet kirjastoon sekä videovuokraamot alkavat kadota katukuvasta. (Kehr 2011.)

Formaattina DVD-levy on saanut kilpailijan vuonna 2006 esitellystä Blu-ray-levystä (Kehr 2011). Sekä DVD-soittimien (Palola 2013) että DVD-tallenteiden myynti on ollut viime vuosina laskussa, DVD-levyjen vuodesta 2009 alkaen (Lehtonen 2013). Blu-ray-levyjen hankinta on taas alkanut kasvaa huomattavasti DVD-levyn myynnin laskun alkamisen jälkeen (Mycen www-sivut 2014). Vaik-

ka Blu-rayn myynti onkin nousussa ja kiinnostus DVD-levyä kohtaan vähenevässä, DVD:n osuus liikevaihdosta oli vuonna 2013 kuitenkin kahdeksankymmentä prosenttia (Lehtonen 2013).

Muutokset elokuva-alan digitalisoitumisessa kohdistuvat myös videovuokraamoihin. Monet perinteiset videovuokraamot ovat kadonneet katukuvasta viime vuosina. Sekä Makuunin ja Filmtownin että R-kioskien elokuvavuokrauspisteiden määrä on kahdessa vuodessa vähentynyt huomattavasti. (Asikainen 2014.) Videoiden vuokrauksen laskiessa vuokraamot ovat alkaneet laajentaa tuotevalikoimaansa. Suuri osa myynnistä muodostuu nykyään herkuista kuten karkeista ja perunalastuista. (Palola 2013.) Myös videovuokraamot ovat reagoineet elokuvien katseluun internetistä. Makuunilla on fyysisten toimipisteiden lisäksi myös oma nettivuokraamo. (Lehtonen 2013.)

Internet on tehnyt elokuvien katselun sekä vuokrauksen helpoksi. Enää ei tarvitse murehtia elokuvan palautuksesta ja elokuvan voi katsoa silloin kun haluaa. (Klaavan www-sivut 2014.) Kaapelitelevisio oli ensimmäinen toimija, joka tarjosi maksullista televisiosisältöä, internet-aikana samaa asiaa ajavat suoratoisto- ja pilvipalvelut. (Kehr 2011). Pilvipalvelu, cloud computing, tarjoaa käyttöön tietotekniikkaresursseja verkon välityksellä. Päätelaitteita ei tarvita, vaan pilvipalveluiden käyttö onnistuu sekä työasemilla, kannettavilla tietokoneilla sekä mobiililaitteilla, joissa on internetyhteys. (Salo 2012, 16 -17.) Suoratoisto, streaming, on pilvipalvelua vastaava toiminto. Sen avulla voi kuunnella musiikkia tai katsoa videoita reaaliaikaisesti, eikä tiedostoja tarvitse ladata käyttäjän koneelle. Myös suoratoistopalveluiden käyttöön tarvitaan internet-yhteys. (BBC:n www-sivut 2014.)

Yhdysvalloissa yleisten kirjastojen tarjoamat elokuvien suoratoistopalvelut ovat jo varsin yleisiä ja asiakaskyselyn mukaan myös toivottu kirjastopalvelu. Yhdysvalloissa on kaksi kirjastojen suosimaa suoratoistopalvelua, OverDrive ja Hoopla, jotka toimivat useiden pöytä- ja kannettavien tietokoneiden sekä mobiililaitteiden käyttöjärjestelmillä. (Scardilli 2014.) Suomessa HelMet-kirjastot ovat alkaneet tarjota kaikille HelMet-kirjastokortin omistaville IndieFlix-elokuvapalvelun, joka tarjoaa elokuvia verkossa. Katselu onnistuu tietyt ehdot

täyttävillä tietokoneilla, mobiililaitteilla sekä älytelevisiolla. Kokoelma sisältää yli 2 500 pienten ja itsenäisten independent-elokuvatuottajien elokuvaa. Näitä elokuvia ei lainata, vaan ne katsellaan suoratoistona. (HelMet 2014.) Kirjastojen tarjoamat elokuvien suoratoistopalvelut ovat vasta alussa, etenkin Suomessa, mutta lisää kehitystä tapahtunee lähitulevaisuudessa.

Jos kirjastojen tarjoamat suoratoistopalvelut ovatkin vasta kehitysasteella, muualla on tapahtunut paljon viimeisten vuosien aikana. Netflix, internetissä toimiva elokuvien ja sarjojen suoratoistopalvelu, on mullistanut television katselun. Nyt katsoja voi päättää, koska hän katselee ohjelmia ja elokuvia. Palvelu vaatii kuukausimaksun, mutta sitä vastaan sarjoista voi katsella vaikka kaikki jaksot kerralla. (Kauhanen 2013.) Netflixin lisäksi vastaavia kuukausimaksullisia katselupalveluita tarjoavat Suomessa muun muassa HBO Nordic sekä Viaplay. Myös televisiokanavilla on sekä maksullista että maksutonta sisältöä tarjoavia nettitelevisioita. (Pitkänen 2014.) Erityisesti Netflixin suosion kasvu on ollut huimaa. Yhdysvalloissa Netflix sai vuoden 2013 huhti-toukokuun aikana neljä miljoonaa uutta asiakasta (Salkunrakentajan www-sivut 2014). Syksyllä 2014 palvelulla on maailmanlaajuisesti yli 53 miljoonaa käyttäjää (Netflixin tilaajamäärä kasvoi... 2014).

Toisaalta aina löytyy myös ihmisiä, jotka eivät halua tai voi käyttää internetiä tai tietokonetta, tai jotka eivät halua käyttää rahaa niiden hankkimiseen tai maksaa esimerkiksi suoratoistopalveluista. Näitä asiakkaita kirjaston fyysinen elokuva-kokoelma palvelee myös jatkossa. Kirjastoilla on vuosien saatossa kerätty laaja ja monipuolinen DVD-kokoelma, joka voi sisältää aineistoa, jota videovuokraamot tai suoratoistopalvelut eivät pysty tarjoamaan. (Enis 2012.) Lisäksi fyysisen kokoelman puolesta puhuu myös se, että sitä voi käyttää missä vain, internetin saatavuudesta riippumatta (Public libraries online www-sivut 2014). Kirjastot siis voivat edelleen taistella formaattimuutosta vastaan ja säilyttää asiakkaansa, jos vain osaavat profiloida itsensä nykyhetken tarpeisiin.

4 ASiantuntijahaastattelut

Asiantuntijahaastattelu on haastattelumuoto, jota käytetään haastattellessa henkilöä joka on esimerkiksi tietyn alan asiantuntija tai joka osaa antaa hyvin seikkaperäistä tietoa halutusta aiheesta (Dexter 2006, 18; Gillham 2010, 63-64). Asiantuntijat osaavat antaa näkemyksiä esimerkiksi oman alansa historiasta tai tulevaisuuden suuntaviivoista. Asiantuntijahaastattelusta käytetään myös nimeä elite interviewing. Ne ovat erityistapauksia ja haastateltavat ovat erikseen valittuja tutkittavaa ilmiötä silmällä pitäen. (Anttila 1996, 233.) Asiantuntijahaastattelujen yksi erikoispiirre on se, että haastateltava voi oppia kyseisestä asiasta uutta, eikä vain etsiä vastauksia oletuksiinsa (Dexter 2006, 19).

Tätä työtä varten haastattelin kolmea henkilöä, jotka ovat työnsä puolesta tekemisissä kirjaston audiovisuaalisen aineiston kanssa. Kysyin heidän näkemyksiään siitä, minkälaisena he näkevät kirjastojen DVD- sekä elokuvakokoelman tilan lähitulevaisuudessa. Heidän asiantuntemuksensa ja monivuotinen tuntemus aiheesta ja sen kehityksestä antavat suuntaviivoja myös kehityksen tulevaisuudelle. Haastateltaviksi suostuivat informaatikko Heikki Poroila Vantaalta HelMet-musiikkivarastosta, kirjastonhoitaja Heini Pelkonen Tampereen pääkirjaston aikuistenosastolta sekä osastonjohtaja Niina Salmenkangas Tampereen pääkirjaston lasten- ja nuortenosastolta.

Kaikki haastattelut toteutettiin sähköpostitse (LIITE 1). Haastattelumuotona käytettiin puolistrukturoitua haastattelua eli teemahaastattelua, joka on lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 208). Tällaisessa haastattelumuodossa kysymykset ovat kaikille samat mutta vastaukset annetaan omin sanoin eikä niitä ole sidottu valmiisiin vastausvaihtoehtoihin. Näin haastattelu on mahdollista kohdentaa tiettyihin teemoihin, jotka ovat aiheen kannalta oleellisia. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 47 - 48.)

Niina Salmenkangas kertoo sähköpostivastauksessaan 17.7.2014, että Tampereen pääkirjaston lasten- ja nuortenosasto on siitä onnellisessa asemassa, että osaston elokuvien lainaus on edelleen kasvussa. Sekä Heini Pelkonen sähkö-

postivastauksessaan 15.7.2014 että Heikki Poroila vastauksessaan 3.6.2014 mainitsevat, että Tampereen pääkirjaston aikuistenosaston lisäksi DVD-elokuvien - sekä yleensä AV-aineiston - lainaus on kääntynyt laskuun monissa muissakin kirjastoissa, joten Tampere ei ole tämän asian kanssa yksin. Salmenkangas uskoo, että DVD-kokoelmaan kokoa ei voi kasvattaa liian suureksi, jotta asiakkaat edelleen löytävät sieltä haluamansa, mutta Poroila muistuttaa myös, että pelkästään suuresta kokoelmasta lainauksen lasku tuskin johtuu vaan taustalla on myös verkosta saatavien ja televisiosta nähtävien elokuvien suuri määrä.

Kaikki haastateltavat uskovat, että kirjaston DVD-kokoelman tulisi jatkossakin pysyä mahdollisimman monipuolisena ja tarjota jokaiselle jotain. Ratkaisu lukujen laskuun ja muualta elokuvien katsomiseen ei ole se, että kirjasto profiloituisi tarjoamaan vain elokuvia, joita esimerkiksi internetin suoratoistopalvelut eivät tarjoa. Pelkonen ja Poroila korostavat, että kirjaston kokoelmissa tulee olla tarjolla sitäkin, mitä ei esimerkiksi internetistä löydy, mutta uutuuksiakin tulee edelleen kokoelmassa pitää.

Haastateltavat ovat sitä mieltä, että asiakkaiden toiveita kokoelman suhteen tulisi kuunnella. Poroila kuitenkin muistuttaa, että pelkkien asiakastoiveiden varaan kokoelmatyötä ei voi rakentaa. Pelkonen tähdentää, että myös elokuvien esillepanossa olisi hyvä kuunnella asiakkaiden mielipiteitä, ei siis pelkästään elokuvakokoelman sisällössä.

DVD-elokuvien lainauksellakin on rajansa, eikä minkään kokoelman lainaus voi olla jatkuvasti kasvussa, Poroila kuvailee. Kukaan haastateltavista ei usko että DVD-elokuvien lainaus välttämättä palautuisi muutaman vuoden takaiselle tasolle, koska haastajia DVD-formaatille on ilmaantunut paljon. Mutta toivoa ei ole silti menetetty. Pelkonen muistuttaa, että DVD-tallenteilla on edelleen suuri kysyntä kirjastossa.

Kukaan vastaajista ei usko että Blu-ray formaattina syrjäyttäisi DVD-elokuvaa kirjaston suurimpana elokuvantarjoamisformaattina, ainakaan heti. Enemmänkin uskotaan siihen, että molemmat tallennemuodot syrjäytetään jossain vai-

heessa. Sekä Pelkonen että Poroila pohtivat internetin saattavan olla tulevaisuudessa se, joita formaattimuutoksen sijaan tulisi pelätä. Kaikki vastaajat ovat sitä mieltä, että molempia formaatteja tulisi edelleen hankkia kirjastoon, asiakkaiden kysynnän mukaan.

Kaikki vastaajat näkevät kirjaston lähitulevaisuuden elokuvatarjonnan pysyvän ainakin osittain myös fyysisessä muodossa. Tietenkään kehitystä ei voi ennustaa, mutta Poroila kertoo, että HelMet-musiikkivaraston VHS-kaseteillakin on edelleen lähes päivittäistä kysyntää. Salmenkangas taas muistuttaa, että VHS-kaseteistakin luovuttiin vasta niiden huonon kunnon ja lakanneen tarjonnan vuoksi. Fyysisille elokuvaformaateille löytynee siis tulevaisuudessakin kysyntää, mutta digitaalinen materiaali tulee varmasti kulkemaan lähitulevaisuudessa fyysisen aineiston rinnalla.

5 LAINAUSTILASTOJEN KÄYTTÖ KOKOELMATYÖN APUVÄLINEENÄ

Lainaustilastojen avulla voidaan saada vastauksia kokoelman tai sen osan todellisesta käytöstä. Se ei kuitenkaan pysty tarjoamaan muuta kuin tietoa siitä mikä on mennyt lainaan ja mikä ei. (Wilén & Kortelainen 2007, 24.) Kuitenkin lainaustilastoilla on kirjastoille suuri merkitys ja ne ovat suuri osa kokoelman kehittämistä ja arviointia. Lainaustilastot auttavat hahmottamaan esimerkiksi sitä mikä on kokoelmien vähemmän käytettyä aineistoa tai mitä siitä voisi karsia tai varastoida. (Johnson 2009, 248.) Lainaustilastoista saadut tulokset olisi kuitenkin hyvä yhdistää vielä asiakastytyväisyysmittaukseen. Asiakkaiden mielipiteet antavat lisää näkemystä siihen, kuinka esimerkiksi kokoelman saatavuus on oikeasti onnistunut. (Laitinen & Vakkari 2006.)

Tilastollista tutkimusta kutsutaan yleisemmin kvantitatiiviseksi tai määrälliseksi tutkimukseksi. Sitä käytetään selvittämään lukumääriin ja prosenttiosuuksiin liittyviä kysymyksiä. (Heikkilä 2010, 16 - 18.) Kvantitatiivisessa tutkimuksessa voi tehdä joko kokonaistutkimuksen tai otantatutkimuksen. Kokonaistutkimuksessa tutkitaan jokainen perusjoukon jäsen. Se tehdään yleensä tapauksissa, joissa perusjoukko on pieni. Otantatutkimus taas kannattaa tehdä, jos perusjoukko on hyvin suuri. Perusjoukosta valitussa otoksessa tulee olla samoja ominaisuuksia ja samassa suhteessa kuin koko perusjoukossa. Näin toteutettuna otantatutkimuksen tulokset ovat luotettavia. (Heikkilä 2010, 33 - 34.) Lisäksi otoksen tulee aina perustua satunnaisuuteen. Näin varmistetaan, ettei aineisto ole millään tavoin vääristynyt. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 149).

Kvantitatiivisen tutkimuksen lisäksi tässä työssä on käytetty kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Sitä käytetään todellisen elämän kuvaamiseen ja siinä pyritään tutkimaan valittua kohdetta mahdollisimman kattavasti. (Hirsjärvi ym. 2013, 161.) Kvantitatiivista ja kvalitatiivista metodologiaa voidaan käyttää myös yhdessä. Metodien yhdistämisestä käytetään joko termiä ”triangulaatio” tai ”mixed

methods”. (Hirsjärvi ym. 2013, 233.) Myös ”monimenetelmällinen tai moniaineistollinen tutkimus” tai englanniksi ”mixed strategies” ja ”multimethod research” ovat tästä menetelmästä käytettyjä termejä (Ronkanen ym. 2011, 104).

Mixed methods -tutkimusmenetelmässä hyödynnetään yhdessä molempien tutkimusten erilaista dataa. Kvalitatiivisen tutkimuksen tuottamaa dataa, kuten tekstiä tai kuvia, yhdistetään kvantitatiivisen tutkimuksen numeeriseen dataan. (Hesse-Biber 2010, 3.) Numeerisella datalla pystytään vertaamaan kokoelman kehitystä kirjastossa tietyllä aikavälillä tai vertaamaan tuloksia toisiin kirjastoihin (Johnson 2009, 229). Tässä tutkimuksessa kvantitatiivista tutkimusotetta edustaa lainaustilastojen analysointi ja niiden tulosten vertaaminen aiemmin samasta aiheesta tehtyyn tutkimukseen.

Kvalitatiivinen analyysi on subjektiivisempaa koska se perustuu henkilöiden olettuksiin ja mielipiteisiin. Sen avulla voidaan kerätä tietoa kokoelman heikkouksia ja vahvuuksia. (Johnson 2009, 231.) Tässä tutkimuksessa kvalitatiivista aineistoa edustavat asiantuntijahaastattelut, jotka ovat kunkin vastaajan subjektiivisia näkemyksiä DVD-kokoelman kehityksestä lähitulevaisuudessa. Menetelmiä yhdistämällä niiden avulla saatuja tuloksia pystytään hyödyntämään laajemminkin. Lisäksi tutkimusdatan yhdistäminen lisää saatujen tutkimustulosten uskottavuutta ja vahvistaa tutkimuksen johtopäätöksiä. (Hesse-Biber 2010, 3-4.) Tässä tutkimuksessa lainaustilasto kertoo siitä, mikä on ollut aiemmin suosittua tai vähemmän kysyttyä. Mutta se ei vastaa kysymyksiin siitä onko tämä kehitys jatkuvaa tai onko painettujen elokuvaformaattien aika kirjastossa loppumassa. Asiantuntijahaastattelut tuovat siten lisäarvoa tutkittavan numeerisen datan tulkin-
taan.

6 TUTKITTAVA DVD-KOKOELMA

Tässä opinnäytetyössä Tampereen pääkirjaston aikuistenosaston DVD-elokuvakokoelman 84.2-luokan lainaustilastoja tutkitaan kvantitatiivisen tutkimuksen avulla. Tässä tutkimuksessa tietokannasta poimittiin 13.11.2013 lainaustilasto 1.10.2010 - 31.12.2012. Kirjastojärjestelmästä saadussa ensimmäisessä lainaustilastossa oli 6 237 nimekettä eli perusjoukko oli suuri. Tästä syystä tutkimuksessa päädyttiin otantatutkimukseen.

Tässä tutkimuksessa perusjoukosta valittiin tutkittavaksi elokuvanimekkeet, jotka alkoivat alkukirjaimilla B, E, H, K, N, Q, T ja Ö eli aakkosten joka kolmas kirjain B:stä alkaen. Kuitenkin jos elokuvan nimi alkoi the-artikkelilla, sitä ei huomioitu. ”The hurt locker” -niminen elokuva kelpasi otokseen mutta ”The X-files essential” -niminen elokuva taas ei. Kun edellä mainituilla kirjaimilla alkaneet elokuvanimekkeet oli poimittu lainaustilastosta, jäljelle jäi 2 037 nimekettä eli noin kolmasosa perusjoukosta.

Tässä opinnäytetyössä verrataan saatuja tutkimustuloksia Tampereen kaupunginkirjaston kokoelmapäällikkö Maarit Helénin tekemään selvitykseen ”Pieni selvitys elokuvien lainauksesta” vuodelta 2011 (LIITE 2). Tässä selvityksessä on käsitelty myös Tampereen pääkirjaston aikuistenosaston DVD-kokoelman 84.2-luokan lainausta. Hänellä oli otoksessaan vain 602 nimekettä senhetkisestä 4 315 nimekkeestä, ne alkoivat kirjaimilla A, L ja T. Opinnäytetyössä saadut tulokset ovat vain osittain vertailukelpoisia aiemman selvityksen tuloksiin, mutta kuitenkin niiden perusteella voi vetää johtopäätöksiä kokoelman aineiston lainauslukujen kehityksestä.

6.1 DVD-elokuvien hankintamäärät

Suurinta osaa tutkimuksen otoksen elokuvista oli hankittu Tampereen kaupunginkirjaston aikuistenosastolle yksi tai kaksi kappaletta, niiden muodostaessa 89 prosenttia kokoelmasta. Edellisessä tutkimuksessa vastaava määrä oli yhdeksänkymmentä prosenttia (LIITE 2). Elokuvien kappalemääräiset hankintaluvut

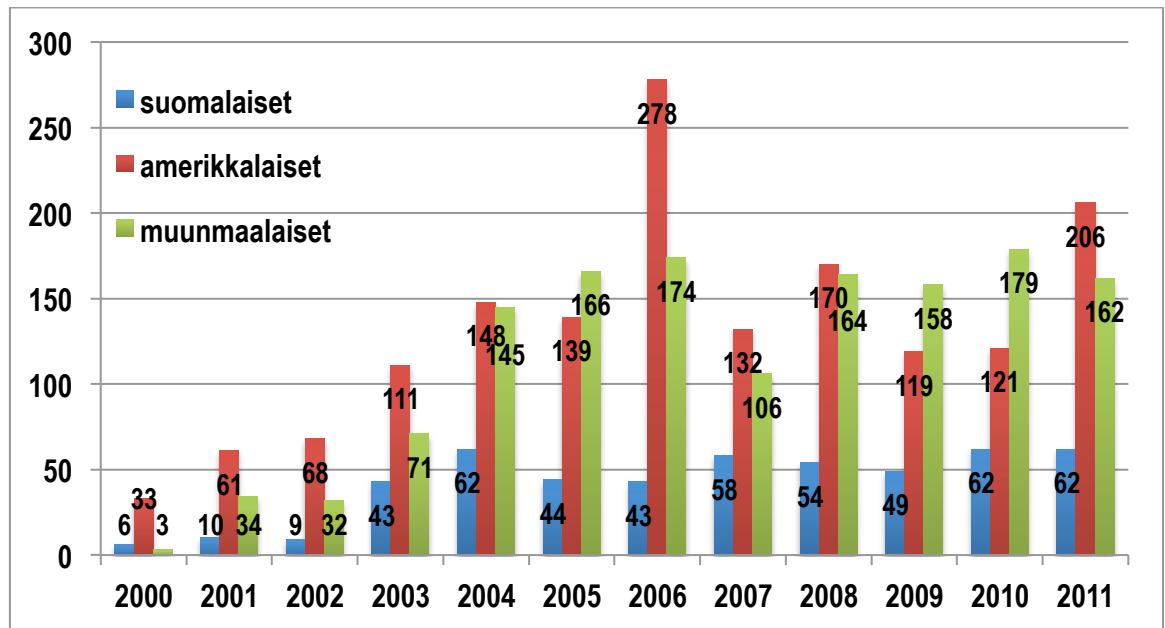
eivät siis ole lähivuosina muuttuneet. Uudemmassa otoksessa viidestä DVD-elokuvasta on hankittu viisi lainattavaa kopiota, aiemmassa selvityksessä korkein kappalemäärä oli neljä. Viiden niteen DVD-elokuvista neljä on alkuperämaaltaan amerikkalaisia ja yksi on ruotsalainen (LIITE 3).

6.2 DVD-elokuvien alkuperämaa

Tämän tutkimuksen otoksen elokuvat edustivat neljääkymmentä eri alkuperämaata (LIITE 4). Aiemmassa selvityksessä alkuperämaita oli 31 (LIITE 2). Amerikkalaiset elokuvat muodostavat kummassakin tutkimuksessa suuren osan elokuvakokoelmasta. Edellisessä selvityksessä niitä oli hieman yli puolet kokoelmasta, kun tässä tutkimuksessa niiden määrä jää nimekkeissä mitattuna 49 prosenttiin. Suomalaisten elokuvien nimekemäärä kummassakin tutkimuksessa on sama, 12 prosenttia, joten tämän kehityksen myötä elokuvakokoelmaan on onnistuttu saamaan enemmän myös ulkomaisia, ei-amerikkalaisia elokuvia.

6.3 DVD-elokuvat hankintavuoden mukaan

Kuviossa numero yksi on kuvattu Tampereen pääkirjaston aikuistenosaston DVD-elokuvia niiden hankintavuosien mukaan. Toisistaan eroteltuina ovat suomalaiset, amerikkalaiset sekä muunmaalaiset elokuvat. Suomalaisia elokuvia hankitaan selvästi ulkomaisia vähemmän. Tähän suurin syy on ilmeisesti vain suomalaisten elokuvien tarjonnan vähyys, sillä Heini Pelkonen mainitsi että pääkirjaston DVD-kokoelmiin pyritään hankkimaan kaikki mahdollinen saatavissa oleva kotimainen DVD-elokuva-aineisto, ellei se ole laadultaan hyvin heikkoa. Amerikkalaisia ja muunmaalaisia elokuvia taas hankitaan molempia varsin paljon. Ulkomaiset elokuvat edustavat kuitenkin lähes neljääkymmentä eri alkuperämaata, joten niiden suhteen tarjontaakin on enemmän kuin kotimaisilla elokuvilla.

Kuvio 1. DVD-elokuvat hankintavuoden mukaan.

Hankintavuodet keskittyvät tälle vuosituhannele. Otoksesta löytyi vain yksi sitä vanhempi DVD-elokuva, vuodelta 1999.

6.4 Kymmenen eniten ja vähiten lainattua DVD-nimekettä

Tämän otoksen kymmenen lainatuinta elokuvanimekettä koostuvat suomalaisista, ruotsalaisista sekä amerikkalaisista elokuvista (LIITE 5). Amerikkalaisia on puolet kärkekymmeniköstä eli viisi kappaletta. Suomalaisia on kolme ja ruotsalaisia kaksi kappaletta. Aiemmassa selvityksessä kaikki suosituimmat elokuvat olivat amerikkalaisia (LIITE 2). Tässä otoksessa suosituimmat elokuvat on hankittu vuosina 2004-2010 kun taas aiemmassa selvityksessä vuosina 2001-2003. Tietenkin aiemmat hankintavuodet puhuvat sen puolesta, että niitä elokuvia on ehditty lainata useampia kertoja kuin uudempia elokuvia. Uudemman otoksen suosituimmista elokuvista yhdeksänkymmentä prosenttia on saanut ensi-iltansa 2000-luvun puolella kun taas aiemmassa selvityksessä vain yksi kymmenestä suosituimmasta oli saanut ensi-iltansa silloin. Muut olivat saaneet ensi-iltansa aiempina vuosikymmeninä.

Vähiten lainatut elokuvat ovat taas selkeästi hivenen vanhempaa tuotantoa. Niistä yhdeksänkymmentä prosenttia on saanut ensi-iltansa 1930-1970-luvuilla. 2000-luvulla vähiten lainatuista elokuvista ensi-iltansa on saanut ainoastaan yksi DVD-julkaisu. Vähiten lainatuista DVD-elokuvista yhdeksänkymmentä prosenttia on amerikkalaisia, yksi on alkuperältään Hong Kongista. Aiemmassakin selvityksessä vähiten lainatut elokuvat edustivat myös vanhempaa tuotantoa, mutta seassa oli myös enemmän 2000-luvulla ensi-iltansa saaneita DVD-elokuvia (LIITE 2). Myös alkuperämaa vaihteli enemmän: elokuvia oli kuudesta eri maasta.

Tämän työn ja aiemman selvityksen tuloksia vertaillessa kuitenkin tulee ottaa huomioon, että tutkimusten välillä Tampereen kaupunginkirjasto siirtyi uuteen kirjastojärjestelmään ja uudemman otoksen lainausluvut ovat pelkästään uuden järjestelmän ajalta. Suosituimpien ja vähiten suosittujen DVD-elokuvien lista voisi olla toisen näköinen, jos tilastojen tallentuminen ei olisi tässä välissä katkennut. Kuitenkin yhtäläisyyksiäkin löytyy, sillä tässä otoksessa ja aiemmassa selvityksessä on kummassakin mukana T-kirjain. Vähiten lainattujen elokuvien joukosta molemmissa listoissa löytyy sama elokuva ”To the shores of Tripoli”. Fusslerin ja Simonin (1969) mukaan aineisto, joka ei ole ollut suuressa suosiossa heti tuoreeltaan, ei välttämättä ole sitä myöhemminkään (ks. Wilén & Kortelainen 2007, 166).

7 DVD-ELOKUVIEN IÄN VAIKUTUS LAINAUKSEEN

Tässä luvussa käsitellään sitä, miten DVD-elokuvien ikä on mahdollisesti vaikuttanut niiden lainaukseen. Elokuvien iän mittarina käytetään elokuvien ensi-iltavuotta. Sitä kautta tarkastellaan, miten elokuvien ensi-iltavuosi vaikuttaa DVD-aineiston määrään, kuinka suuri osa elokuvista on otantahetkellä lainassa, elokuvien lainauskeskiarvoa sekä iän vaikutusta viiteenkymmeneen eniten ja vähiten lainattuun DVD-elokuvanimekkeeseen.

7.1 DVD-elokuvat ensi-iltavuoden mukaan

Kokoelman DVD-elokuvat painottuvat selkeästi uudempaan tuotantoon. Tässä otoksessa 2000-luvulla ensi-iltansa saaneita elokuvia on hieman yli puolet koko otoksen määrästä. Tämä on DVD-kokoelmalle hyvin luonnollista. DVD-elokuvia joudutaan jatkuvasti poistamaan kokoelmasta, pääasiassa huonon kunnon vuoksi ja huonokuntoisimmat DVD-elokuvat ovat yleensä kokoelman vanhemmasta päästä.

Taulukko 1. DVD-elokuvat ensi-iltavuoden mukaan.

ENSI-ILTA- VUOSI	KAPPALE- MÄÄRÄ	PROSENTTIA OTOKSESTA	ENSI-ILTA- VUOSI	KAPPALE- MÄÄRÄ	PROSENTTIA OTOKSESTA
2012	5	0,2	2001	64	3,1
2011	31	1,5	2000	59	2,9
2010	99	4,9	1990-1999	352	17,3
2009	91	4,5	1980-1989	193	9,5
2008	96	4,7	1970-1979	131	6,4
2007	96	4,7	1960-1969	122	6,0
2006	119	5,8	1950-1959	95	4,7
2005	104	5,1	1940-1949	55	2,7
2004	106	5,2	1930-1939	34	1,7
2003	88	4,3	1920-1929	18	0,9
2002	75	3,7	1910-1919	3	0,1

Kokoelmaa kuitenkin täydennetään elokuvilla, jotka ovat saaneet ensi-iltansa jo useita vuosikymmeniä sitten, mutta joista on tullut hiljattain esimerkiksi uusintapainoksia. Näin myös vanhemmat elokuvat pysyvät kokoelmissa.

7.2 Lainassa olevat DVD-elokuvat ensi-iltavuoden mukaan

Ensi-iltavuodeltaan tuoreimmat DVD-elokuvat ovat niteissä mitattuna otoshetkellä selvästi enemmän lainassa kuin hieman vanhemmat DVD:t. Aivan uusimmat otoksen elokuvat ovat sataprosenttisesti lainassa, ja ensi-iltavuosien 2011-2009 elokuvistakin on lainassa kaksi kolmasosaa. Elokuvien lainassaolo vähennee siitä hieman aina 1980-luvulla ensi-iltansa saaneisiin elokuviin asti, vaikka nämä kaikki olivat kuitenkin lainassa noin viisikymmentäprosenttisesti. Ennen 1980-lukua ensi-iltansa saaneista elokuvista taas on lainassa alle puolet, vanhimista elokuvista vain noin kolmasosa. Uudemmat DVD-elokuvat siis kiinnostavat lainaajia enemmän kuin vanhat.

Taulukko 2. Lainassa olevat DVD-elokuvat ensi-iltavuoden mukaan.

ENSI-ILTA- VUOSI	NITEITÄ	LAINASSA	LAINASSAOL- PROSENTTI	ENSI-ILTA- VUOSI	NITEITÄ	LAINASSA	LAINASSAOL- PROSENTTI
2012	9	9	100	2001	106	55	51,9
2011	56	43	76,8	2000	97	56	57,7
2010	188	131	69,7	1990-1999	574	330	57,5
2009	157	104	66,2	1980-1989	340	184	54,1
2008	166	100	60,2	1970-1979	228	102	44,7
2007	167	89	53,3	1960-1969	231	104	45,0
2006	176	84	47,7	1950-1959	199	79	39,7
2005	177	88	49,7	1940-1949	95	32	33,7
2004	184	86	46,7	1930-1939	61	21	34,4
2003	155	69	44,5	1920-1929	35	13	37,1
2002	134	66	49,3	1910-1919	6	2	33,3

Aiempaan selvitykseen verrattuna lainassaolon väheneminen on ollut huomattavaa. Aiemmin sillä vuosituhanella ensi-iltansa saaneista elokuvista oli otantahetkellä lainassa noin 80-100 prosenttia elokuvista (LIITE 2). Vanhemmissa-

kin elokuvissa lainassaolo putosi vain maltillisesti, esimerkiksi aiemman selvityksen hetkellä lainassa oli lähes kaksi kolmesta 1930-luvulla ensi-iltansa saaneesta elokuvasta, kun tässä otoksessa sama lukumäärä on vain noin yksi kolmesta elokuvasta.

Aiemman selvityksen sekä tämän otoksen tuloksia vertaamalla huomaa selvästi, että uudemmat elokuvat kiinnostavat nykyään selvästi enemmän kuin vanhemmat elokuvat. Myös elokuvien lainaus on vähentynyt selvästi aiempaan selvitykseen verrattuna. Tämän otoksen DVD-levyistä oli otantahetkellä lainassa vain 52 prosenttia kun taas edellisessä selvityksessä vastaava määrä oli 88 prosenttia. Lainassaoloprosentti on laskenut yli kolmekymmentä prosenttiyksiköllä reilussa kahdessa vuodessa.

Tarkastelussa on lainassaolotilanteen lisäksi, kuinka suuri osa otannan nimekkeistä ei ole otantahetkellä lainkaan lainassa. Kokoelmassa on aina elokuvia jotka ovat suositumpia kuin toiset, ensi-iltavuodesta huolimatta. Alla oleva taulukko osoittaa että mitä vanhempi elokuva on kyseessä, sitä todennäköisemmin se ei kiinnosta lainaajia ollenkaan. Vuonna 2007 tai sitä ennen ensi-iltansa saaneiden DVD-levyjen nimekkeistä yli kolmasosa ei ollut lainkaan lainassa otantahetkellä. Lainassaolo kasvaa taas hieman elokuvilla, jotka ovat saaneet ensi-iltansa 1980-luvun ja vuosituhatosen vaihteen välillä, mutta taas ennen 1980-lukua ilmestyneillä elokuvilla lainassaolo kääntyy laskuun. 1940-luvulla tai sitä ennen ensi-iltansa saaneista elokuvista alle puolet oli otantahetkellä lainassa.

Taulukko 3. Otantahetkellä lainassa olemattomat nimekkeet ensi-iltavuoden mukaan.

ENSI-ILTA- VUOSI	NITEITÄ	LAINASSA	LAINASSAOLO- PROSENTTI	ENSI-ILTA- VUOSI	NITEITÄ	LAINASSA	LAINASSAOLO- PROSENTTI
2012	9	9	100	2001	106	55	51,9
2011	56	43	76,8	2000	97	56	57,7
2010	188	131	69,7	1990-1999	574	330	57,5
2009	157	104	66,2	1980-1989	340	184	54,1
2008	166	100	60,2	1970-1979	228	102	44,7

(jatkuu)

Taulukko 3 (jatkuu).

2007	167	89	53,3	1960-1969	231	104	45,0
2006	176	84	47,7	1950-1959	199	79	39,7
2005	177	88	49,7	1940-1949	95	32	33,7
2004	184	86	46,7	1930-1939	61	21	34,4
2003	155	69	44,5	1920-1929	35	13	37,1
2002	134	66	49,3	1910-1919	6	2	33,3

Elokvien ikä vaikuttaa selvästi niiden lainaukseen. Uudemmat elokuvat kiertävät lainassa enemmän kuin vanhat. Vanhemmat DVD-elokuvanimekkeet jäävät myös helpommin kokonaan lainaamatta kuin uudemmat elokuvat. Mitä vanhemmin elokuvat ovat saaneet ensi-iltansa, sitä epätodennäköisemmin ne päätyvät asiakkaille lainaan. Tämä tilasto ei kerro yksiselitteistä vastausta sille miksi näin on. Syynä voi olla se, että vanhemmat DVD-elokuvat eivät kiinnosta asiakkaita yhtä paljon kuin lähivuosina tai -vuosikymmeninä ensi-iltansa saaneet. Tai sitten elokuvakokoelmasta ei edes osata etsiä näitä vanhempia DVD-elokuvia.

7.3 Lainaueskeskiarvot ensi-iltavuoden mukaan

Lainaustilastoja tarkastellessa on hyvä selvittää myös kuinka paljon DVD-elokuvat kiertävät lainassa. Otoksen elokuvien vuosilainausta on tarkasteltu sekä nide- että nimekekohtaisesti ja selvitetty, onko elokuvien ensi-iltavuodella tässä merkitystä. 84.2-luokan DVD-elokuvilla on kahden viikon laina-aika, joten teoriassa yksi elokuvanide voisi vuodessa olla lainassa keskimäärin 26 kertaa. Jokainen asiakas pitäisi lainaa tasan kaksi viikkoa ja aineisto menisi heti kirjastoon palaututtuaan lainaan seuraavalle asiakkaalle. Todellisuudessa tilanne on kuitenkin toisenlainen ja osa elokuvista voi kiertää hyvinkin nopeasti asiakkaalta toiselle. Uutuuselokuvat, joista on yleensä varauksia, saattavat taas kiertää paljon hitaammin. Ne voivat odottaa varauksen noutoa maksimissaan viikon verran, mikä taas vähentää vuosittaisia lainauskertoja.

Taulukko 4. Lainaueskeskiarvot ensi-iltavuoden mukaan.

ENSI-ILTA- VUOSI	LAINAUSKERRAT YHTEENSÄ	NITEET/ KPL	LAINAKESKI- ARVO/VUOSI	NIMEKKEET/ KPL	LAINAKESKI- ARVO/VUOSI
2010	3 136	184	7,6	97	14,4
2009	4 108	157	11,6	91	20,1
2008	5 350	165	14,4	94	25,3
2007	5 534	162	15,2	95	25,9
2006	6 090	144	18,8	119	22,8
2005	5 846	175	14,9	103	25,2
2004	5 906	184	14,3	105	25,0
2003	4 964	156	14,1	88	25,1
2002	4 004	139	12,8	77	23,1
2001	3 059	102	13,3	62	21,9
2000	2 595	94	12,3	58	19,9
1990-1999	16 399	574	12,7	353	20,6
1980-1989	8 949	339	11,7	192	20,7
1970-1979	5 774	230	11,2	132	19,4
1960-1969	4 981	229	9,7	121	18,3
1950-1959	3 297	194	7,6	93	15,8
1940-1949	1 594	100	7,1	56	12,7
1930-1939	1 023	61	7,5	34	13,4
1920-1929	547	35	7,0	18	13,5
1910-1919	42	6	3,1	3	6,2

Yllä olevassa taulukossa ei ole otettu huomioon vuosina 2011 ja 2012 ensi-iltansa saaneita DVD-elokuvia. Elokuvat saadaan hankittua kirjastoon aina pienellä viiveellä niiden myyntikappaleiden ilmestymisestä, joten näiden elokuvien kiertoluvut olisivat vielä vääristyneitä. Sekä niteiden että nimekkeiden lainauskeskiarvoja tarkastellessa suurimmat keskiarvot ovat DVD-elokuvilla, joiden ensi-ilta on ollut vuosina 2003-2008, eli kokoelman uusimmilla elokuvilla. Tämäkin tarkastelu osoittaa, että uusimpia DVD-elokuvia lainataan enemmän kuin vanhempia. Mitä vanhempia elokuvat ovat, sitä vähemmän ne kiertävät lainassa. Ennen 1960-lukua ensi-iltansa saaneita elokuvia lainataan vähemmän kuin sitä tuoreempia elokuvia.

7.4 Eniten ja vähiten lainatut nimekkeet ensi-iltavuoden mukaan

DVD-elokuvien otoksesta nostettiin esiin viisikymmentä eniten ja vähiten lainattua elokuvanimekettä (LIITE 6). Näitä nimekkeitä tarkastellaan niiden ensi-iltavuosien mukaan jotta huomattaisiin, ovatko suosituimmat DVD-elokuvat saaneet ensi-iltansa tietyssä ajankohtana. Viidestäkymmenestä suosituimmasta nimekkeestä kolmekymmentäneljä kappaletta (68 prosenttia) on saanut ensi-iltansa vuosina 2000-2010, kymmenen elokuvaa (20 prosenttia) 1990-luvulla, yksi (2 prosenttia) 1980-luvulla, kaksi (4 prosenttia) 1970-luvulla sekä kolme (6 prosenttia) 1960-luvulla. Suosituimmat elokuvanimekkeet painottuvat selkeästi uudempaan tuotantoon. Viittäkymmentä vähiten lainattua elokuvanimekettä tarkastellessa tilanne on hyvin päinvastainen. Vain kuusi (12 prosenttia) vähiten lainattua elokuvanimekettä on saanut ensi-iltansa 2000-luvulla. Yksi elokuvista (2 prosenttia) on 1980-luvulta, kolme (6 prosenttia) 1970-luvulta ja neljäkymmentä (80 prosenttia) vähiten lainattua elokuvaa on saanut ensi-iltansa vuosina 1920-1969.

Näistä kaikista tuloksista voi vetää varsin selkeän johtopäätöksen siitä, että kirjaston asiakkaita kiinnostaa lainata enemmän uusia kuin vanhempia DVD-elokuvia. Kokoelma myös koostuu suurelta osin uudemmista, 2000-luvulla ensi-iltansa saaneista elokuvista. Mutta tulokset kertovat siitä, että uudemmat elokuvat kiertävät enemmän lainassa kuin vanhemmat ja niiden nimekkeistä suurempi osa niteistä on kerralla lainassa. Eniten lainattujen elokuvien joukosta löytyy paljon tällä vuosituhannella ensi-iltansa saaneita elokuvia, kun taas vähiten suosittujen listaa hallitsevat vuosikymmeniä sitten ensi-iltansa saaneet elokuvat. Vaikka kirjasto ei voikaan kilpailla asiakkaista esimerkiksi videovuokraamojen kanssa, ovat silti vanhemmat elokuvat, kirjaston mahdollinen kilpailuvaltti, tässä tapauksessa heikosti lainassa.

8 DVD-ELOKUVIEN ALKUPERÄMAAN VAIKUTUS LAINAUKSEEN

Ensi-iltavuoden lisäksi DVD-elokuvien lainausta tarkastellaan myös alkuperämaan mukaan. Alkuperämaita edustaa kolme kategoriaa: suomalaiset, amerikkalaiset sekä muunmaalaiset elokuvat. Maajako ei ole kovin kattava, mutta se perustuu aiemman selvityksen maajakoon. Samaa maajakoa käytetään myös tässä, työssä jotta saadut tulokset olisivat mahdollisen vertailukelpoisia. Alkuperämaaltaan suomalaisia elokuvia tässä otoksessa on 251 kappaletta (12 prosenttia), amerikkalaisia 995 kappaletta (49 prosenttia) ja muunmaalaisia 790 kappaletta (39 prosenttia). Otoksessa on näiden lisäksi yksi DVD-elokuva, jolle ei ole ilmoitettu alkuperämaata, joten sitä ei käsitellä tutkimuksen tässä osiossa.

8.1 Lainassa olevat DVD-elokuvat alkuperämaan mukaan

Elokuviin alkuperämaiden mukaan tarkasteltuna niiden lainassaolossa otanta-
hetkellä ei ole hirvittävän suuria eroja. Minkään alkuperämaan elokuvat eivät ole
lainassa selvästi muita enempää mutta huomio kiinnittyy siihen, että alkuperäl-
tään amerikkalaisia elokuvia on lainassa kaikkein vähiten.

Taulukko 5. Lainassa olevat DVD-elokuvat alkuperämaan mukaan.

SUOMALAISET			AMERIKKALAISET			MUUNMAALAISET		
NITEITÄ	LAINASSA		NITEITÄ	LAINASSA		NITEITÄ	LAINASSA	
KPL	KPL	%	KPL	KPL	%	KPL	KPL	%
515	279	54,2	1619	801	49,5	1407	767	54,5

Kuitenkin edelliseen selvitykseen verrattuna erot ovat huomattavia. Vuonna 2010 tehdyn otannan aikana suomalaisista elokuvista oli lainassa 92 prosenttia, amerikkalaisista 86 prosenttia sekä muunmaalaisista 89 prosenttia (LIITE 2). Tämäkin tilastojen tarkastelu osoittaa sen, että elokuvien lainaus on vähentynyt huomattavasti muutamassa vuodessa. Amerikkalaiset elokuvat ovat molemmis-

sa otoksissa vähiten lainassa. Uudemmassa otoksessa suomalaiset elokuvat ovat lainassa hieman vähemmän kuin muunmaalaiset, kun edellisessä selvityksessä suomalaisia elokuvia oli otantahetkellä eniten lainassa.

Alkuperämaiden kautta tarkastellaan myös, kuinka suuri osa DVD-elokuvien nimekkeistä ei ole lainkaan lainassa otantahetkellä. Suomalaisista elokuvista löytyy vähiten otantahetkellä lainassa olemattomia nimekkeitä. Muunmaalaisista elokuvista näitä löytyy toiseksi vähiten, molemmista alle kolmasosa otoksen määrästä. Amerikkalaisissa elokuvissa on eniten lainassa olemattomia nimekkeitä, hieman yli neljäkymmentä prosenttia otoksen määrästä.

Taulukko 6. Otantahetkellä lainassa olemattomat nimekkeet alkuperämaan mukaan.

SUOMALAISET			AMERIKKALAISET			MUUNMAALAISET		
NIMEKKEET	EI OTANTAHET-		NIMEKKEET	EI OTANTAHET-		NIMEKKEET	EI OTANTAHET-	
KPL	KELLÄ LAINASSA	%	KPL	KELLÄ LAINASSA	%	KPL	KELLÄ LAINASSA	%
251	73	29,1	995	399	40,1	790	248	31,4

Tulosten perusteella voi päätellä, että amerikkalaiset elokuvat ovat vähemmän suosittuja lainattavia kuin suomalaiset tai muunmaalaiset elokuvat. Vaikka otantahetkellä suomalaisia elokuvia ei niteissä mitattuna olekaan eniten lainassa, niiden joukosta löytyy kuitenkin vähiten sillä hetkellä kokonaan lainaan kelpaamattomia nimekkeitä.

8.2 Lainaueskeskiarvo alkuperämaan mukaan

DVD-elokuvien alkuperämaiden vaikutusta tarkastellaan myös suhteessa elokuvien lainauskeskiarvoihin. Taulukossa numero seitsemän on esitetty elokuvien nide- ja nimekekohtainen lainauskeskiarvo vuodessa.

Taulukko 7. Lainaueskeskiarvot alkuperämaan mukaan.

MAA	LAINAUS-		LAINAKESKI-		LAINAKESKI-
	KERRAT	NITEET	ARVO/VUOSI	NIMEKKEET	ARVO/VUOSI
SUOMALAISET	12 220	515	10,5	251	21,6
AMERIKKALAISET	42 747	1 620	11,7	995	19,1
MUUNMAALAISET	34 705	1 407	11,0	790	19,5

Suurin nidekohtainen lainaueskeskiarvo on amerikkalaisilla elokuvilla, mutta kun mittaa samaa lukua nimekkeiden perusteella, suomalaiset elokuvat ovat eniten lainattuja. Amerikkalaisia elokuvissa niteitä on hankittu nimekkeisiin suhteutettuna vähiten ja suomalaisia elokuvia taas eniten. Tästä syystä alkuperämaan perusteella eniten lainatut elokuvat vaihtelevat mittauskriteerin muuttuessa. Jos tuloksia arvioidaan elokuvien nimekkeiden perusteella, niin amerikkalaisissa elokuvissa on hieman vähemmän lainaajia kiinnostavia nimekkeitä kuin suomalaisissa tai muunmaalaisissa elokuvissa.

8.3 Eniten ja vähiten lainatut nimekkeet alkuperämaan mukaan

Viittäkymmentä eniten ja vähiten lainattua DVD-elokuvanimekettä tarkastellaan myös niiden alkuperämaiden mukaan (LIITE 7). Tässä otoksessa sekä amerikkalaisia että muunmaalaisia on suosituimpien joukossa kaksikymmentä kappaletta (40 prosenttia). Suomalaisia elokuvia on kymmenen kappaletta (20 prosenttia). Edelliseen selvitykseen verrattuna luvut ovat muuttuneet varsin paljon (LIITE 2). Silloin suurin osa suosituista elokuvista, 29 kappaletta (58 prosenttia) oli amerikkalaisia. Muunmaalaisia oli toiseksi eniten, 17 kappaletta (34 prosenttia) ja suomalaisia vähiten, neljä kappaletta (8 prosenttia).

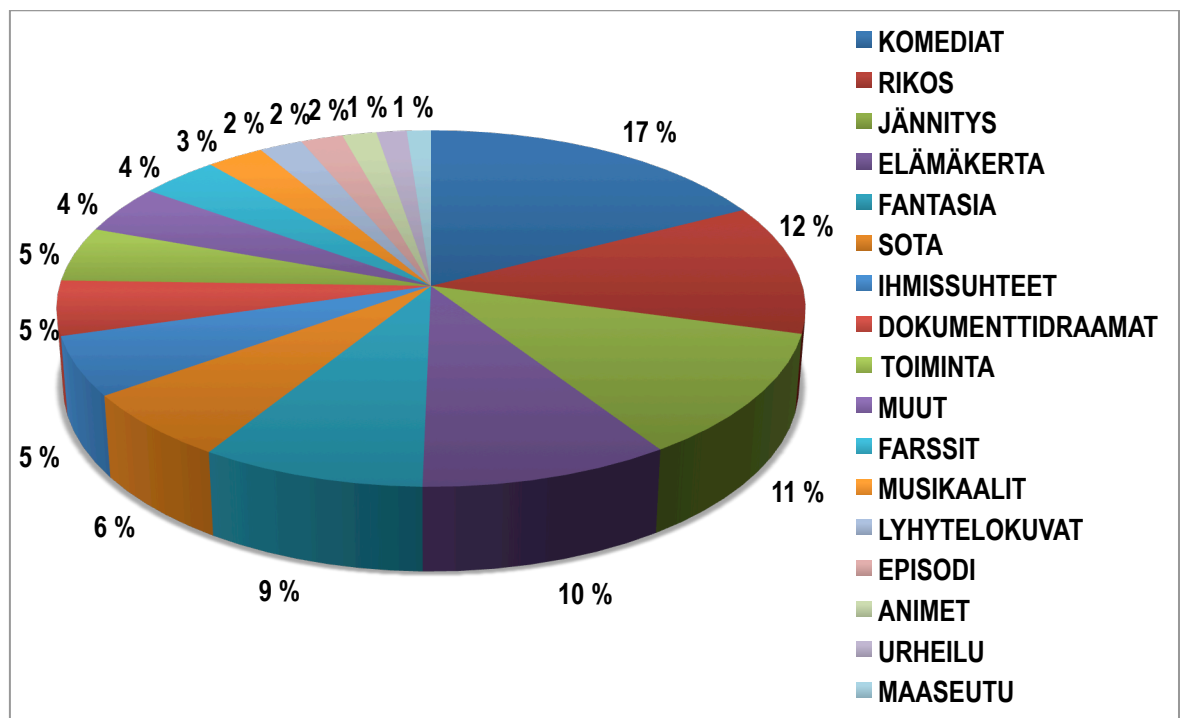
Vähiten lainattujen elokuvien joukossa amerikkalaisia elokuvia on suuri enemmistö, 42 kappaletta (84 prosenttia) (LIITE 7). Muunmaalaisia elokuvia on viisi (10 prosenttia) ja suomalaisia kolme (6 prosenttia). Aiemmassa selvityksessä (LIITE 2) amerikkalaiset elokuvat olivat myös vähiten lainattuja, 28 kappaletta (56 prosenttia), muunmaalaisia oli 15 (30 prosenttia) ja suomalaisia seitsemän kappaletta (14 prosenttia). Amerikkalaisia elokuvia toisaalta lainataan paljon,

mutta niiden joukossa on myös eniten vähiten kiinnostavia elokuvia. Suomalaisia on vähiten lainattujen joukossa elokuvia kummassakin selvityksessä vähiten, mutta niin niitä on myös koko kokoelmassa.

Näin laajassa otannassa tarkempi maantieteellinen jako olisi varmasti tarpeen, jotta sen perusteella pystyisi löytämään mahdollisesti suurempia eroja elokuvien lainauksessa. Kuitenkin amerikkalaiset elokuvat kokonaisuudessaan tuntuvat olevan hieman vähemmän suosittuja kuin muut elokuvat. Niitä on myös kokoelmassa eniten, joten niiden joukkoon mahtuu ehkä myös eniten hankintoja, jotka kiinnostavat asiakkaita vähiten.

9 DVD-ELOKUVIEN GENREJEN VAIKUTUS LAINAUKSEEN

DVD-elokuvien lainausta tarkastellessa myös elokuvien genrellä saattaa olla vaikutusta siihen, mitä elokuvia lainataan eniten. Jokaiselle otoksen DVD-elokuvalle on tässä työssä valittu yksi genre, joka kuvailee mahdollisimman tarkasti elokuvan sisältöä.

Kuvio 2. DVD-elokuvien genreryhmien koko.

Elokuvien genret on valittu kirjastotietokannan asiasanojen perusteella. Asiasanoja, ja sitä myötä mahdollisia eri genrejä elokuville löytyi paljon, joten genret on ryhmitelty niin sanotuiksi genreryhmiksi. Ne sisältävät samantapaisista genreistä koostuvia elokuvia. Genreryhmät on luotu siten, että niiden sisältämät asiasanat ovat mahdollisimman samansisältöisiä tai monelle elokuvalle on annettu useampi samassa genreryhmässä esiintyvä asiasana (LIITE 8). Jokaista genreryhmää edustaa yksi sitä kuvaamaan valittu genre eli asiasana.

9.1 Lainassa olevat DVD-elokuvat genren mukaan

Genreryhmien avulla tarkastellessa huomataan eroja siinä, minkälaiset elokuvat ovat olleet otantahetkellä eniten lainassa. Dokumenttidraamat-genre, joka sisältää myös kehityskertomuksia sekä poliittisia ja yhteiskunnallisia elokuvia, on otantahetkellä eniten lainassa oleva genreryhmä. Siitä on lainassa lähes kaksi kolmasosaa niteistä. Puolet genreryhmistä ylsi otoshetkellä yli 50-prosenttiseen lainassaoloon. Kaikkein vähiten elokuvia on lainassa lyhytelokuvia sekä independent-elokuvia sisältävästä genreryhmästä. Siitä vain hieman yli kolmannes niteistä on otantahetkellä lainassa.

Taulukko 8. Lainassa olevat DVD-elokuvat genren mukaan.

GENRE	LAINAUS%	GENRE	LAINAUS%	GENRE	LAINAUS%
Dokumenttidraamat	61,8	Komediat	53,9	Muut genret	47,4
Episodielokuvat	58,9	Elämäkerrat	51,5	Animet	45,5
Rikoselokuvat	56,9	Ihmissuhteet	50,2	Urheiluelokuvat	45,5
Farssit	56,6	Jännityselokuvat	49,2	Maaseutuelokuvat	39,6
Fantasiaelokuvat	55,7	Musikaalit	48,4	Lyhytelokuvat	34,3
Toimintaelokuvat	55,4	Sotaelokuvat	48,1		

Genreryhmien kautta tarkastellaan myös onko jossain tietyssä genreryhmässä enemmän elokuvanimekkeitä jotka eivät ole otantahetkellä lainassa.

Taulukko 9. Otantahetkellä lainassa olemattomat nimekkeet genren mukaan.

GENRE	EI LAINASSA OTOSHETKELLÄ, %	GENRE	EI LAINASSA OTOSHETKELLÄ, %
Episodielokuvat	26,2	Muut genret	36,7
Dokumenttidraamat	26,7	Jännityselokuvat	37,8
Fantasiaelokuvat	31,8	Sotaelokuvat	39,7
Farssit	32,1	Maaseutuelokuvat	41,7
Toimintaelokuvat	32,7	Musikaalit	43,9
Rikoselokuvat	33,6	Urheiluelokuvat	46,7
Komediat	33,8	Lyhytelokuvat	48,8
Elämäkerrat	34,2	Animet	58,8
Ihmissuhteet	36,4		

Tässä tarkastelussa huomataan eniten otantahetkellä lainassa olevien genre-ryhmien olevan niitä, joiden nimekkeissä oli vähiten lainassa olemattomia elokuvia. Animet-genreryhmä on vähiten lainattujen genrejen joukossa ja sen nimekkeistä alle viisikymmentä prosenttia on otantahetkellä lainassa.

9.2 Lainaueskeskiarvot genrejen mukaan

DVD-elokuvien lainausta mitattuna nide- ja nimekekohtaisilla lainaueskeskiarvoilla saadaan hieman erinäköisiä tuloksia kuin otantahetkellä eniten lainassa olevia genrejä vertaamalla.

Taulukko 10. Lainaueskeskiarvot genrejen mukaan.

GENRE	LAINAUSKERRAT/ VUOSI, NITEET	LAINAUSKERRAT/ VUOSI, NIMEKKEET
Jännityselokuvat	12,6	23,7
Toimintaelokuvat	13,6	22,3
Rikoselokuvat	12,4	21,8
Elämäkerrat	11,7	21,5
Komediat	12,0	20,6
Fantasiaelokuvat	13,3	20,5
Dokumenttidraamat	11,1	19,5
Sotaelokuvat	10,7	19,4
Farssit	10,9	19,1
Ihmissuhteet	9,7	18,1
Episodielokuvat	10,0	17,9
Muut genret	10,1	17,8
Maaseutuelokuvat	8,6	17,2
Lyhytelokuvat	10,2	16,6
Musikaalit	10,1	16,1
Urheiluelokuvat	10,8	15,8
Animet	12,2	15,8

Esimerkiksi vuosilainaustilastossa nimekekohtaisessa lainauksessa kärjessä oleva jännitys-genreryhmä ei otantahetkellä ole suosituimpia lainassa olevia genrejä, mutta pidemmällä aikavälillä sen suosio on vahvempaa. Vähiten vuosi-

lainoja keränneet genreryhmät - musikaalit, urheiluelokuvat sekä animet - ovat myös otoshetkellä vähiten lainattujen elokuvien joukossa.

9.3 Eniten ja vähiten lainatut nimekkeet genrejen mukaan

Viidenkymmenen eniten ja vähiten lainatun nimekkeen listaa on hyvä tarkastella myös elokuvien genrejen mukaan (LIITE 9). Kolme eniten lainattua genreryhmää edustavat komediat (20 prosenttia), rikoselokuvat (18 prosenttia) sekä jännityselokuvat (16 prosenttia). Fantasia-, ihmissuhde-, toiminta- ja sotaelokuvat sekä farssit ja dokumenttidraamat muodostavat yhteensä 38 prosenttia suosituimmista elokuvista. Myös lyhyt- ja episodisodielokuvista, musikaaleista sekä muista genreistä pääsee yksi elokuva kustakin suosituimpien elokuvien joukkoon, muodostaen yhteensä kahdeksan prosenttia määrästä.

Vähiten suosittujen elokuvien joukosta erottuu yksi genre ylitse muiden. Komedioita vähiten suotuista viidestäkymmenestä elokuvasta on eniten, kolmekymmentä prosenttia. Seuraavaksi vähiten suosiota keränneet genret ovat sota- ja historialliset elokuvat, kymmenen prosenttia kutakin. Ihmissuhde-, jännitys-, fantasia- ja urheiluelokuvia sekä dokumenttidraamoja ja farsseja vähiten suosituista on yhteensä 34 prosenttia. Myös rikos- ja maaseutuelokuvia sekä animeja on kutakin yksi kappale, yhteensä kuusi prosenttia. Vaikka esimerkiksi anime-elokuvat eivät ole kovin suosittuja elokuvia minkään genrevertailun perusteella, niitä ei silti ole vähiten lainattujen elokuvien joukossa kuin vain yksi kappale.

Elokuvien genrellä on selkeästi vaikutusta siihen, mitä elokuvia lainataan eniten. Eri tilastoja vertaamalla huomataan, että on selkeästi sekä suositumpia että vähemmän suosittuja elokuvagenrejä. Toki kaikille genreille löytyy lainaajia. Mitkään genreistä eivät jää kokonaan lainaamatta tai ole todella selvästi muita vähemmän tai enemmän lainattuja. Lasku enemmän ja vähemmän suosittujen genrejen välillä on maltillista, eikä suuria tilastopiikkejä näy.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän työn tarkoituksena oli selvittää Tampereen pääkirjaston aikuistenosaston 84.2-luokan DVD-elokuvien lainauksen kehitystä. DVD-elokuvien, kuten myös CD-levyjen, lainaus on ollut lähes kaikissa kirjastoissa laskusuunnassa ja lainauksen lasku näkyi lainaustilastoja tarkastellessa ja aiemman selvityksen lukuihin verrattaessa. Sekä DVD-elokuvien vuosilainaus että otantahetkellä lainassa olleiden niteiden lukumäärä ovat vähentyneet huomattavasti, vaikka lainattavien DVD-elokuvien määrä Tampereen pääkirjastossa on samassa ajassa kasvanut.

Lainausluvut tämän työn sekä Maarit Helénin aiemmin tekemän selvityksen välillä eivät ole aina suoraan vertailukelpoisia, mutta olen verrannut niitä lukuja joita olen pystynyt vertaamaan. Joitain asioita, kuten otantahetkellä lainassa olemattomien nimekkeiden lukumäärää, ei aiemmassa selvityksessä ollut laskettu. Myöskään DVD-elokuvista käytetyt genret eivät ole suoraan verrannollisia toisiinsa. Tämän takia siltä osalta vertailu puuttuu kokonaan. Elokuvien asiasanoitus on kasvanut huomattavasti viime vuosien aikana, joten jos aiemman selvityksen elokuvien genret määriteltäisiin uudelleen nyt, tuloksena voisi olla hyvin erilainen genrejaottelu.

Toivon tämän työn auttavan hahmottamaan Tampereen kaupunginkirjaston aikuistenosaston DVD-elokuvakokoelman kehitystä. Jos kokoelmaa joskus tarvitsee esimerkiksi karsia tai jos elokuvien hankintaan ei pystytä kohdistamaan nykyisen kokoisia määrärahoja, tämä työn tulokset voisivat auttaa hahmottamaan sitä, minkälaisia elokuvia asiakkaat ovat kiinnostuneet lainaamaan. Tulevaisuudessa hankintoja voisi tehdä keskitetyemmin ja enemmän sen mukaan, mitä asiakkaat haluavat lainata.

11 POHDINTA

Tampereen pääkirjaston aikuistenosaston DVD-elokuvien lainaus on laskussa, vaikka elokuvakokoelman koko on kasvanut. Myös Tampereen kaupunginkirjaston kokonaislainaus sekä kirjojen lainaus ovat olleet pienessä laskussa vuosien 2010-2013 aikana. Samalla aikavälillä kirjojen lainaus on ollut pienessä jatkuvassa laskussa. Äänitteiden tilanne on hieman parempi. Samalla aikavälillä on ollut huomattavissa jopa lainauksen nousua. Kirjojen määrä kirjaston kokoelmissa kasvoi vuodesta 2012 vuoteen 2013 0,4 prosentilla, kun taas samassa ajassa äänitteiden määrä väheni 4,4 prosentilla. (Tampereen kaupunginkirjaston toimintakertomus 2013, 15-16, 43-44.)

Tämän työn lainaustilastoissa käsiteltynä aikavälinä Tampereen kaupunginkirjastossa oli käytössä lainamäärärajoitukset audiovisuaaliselle aineistolle. Tuolloin yhdellä asiakkaalla sai olla kerralla lainassa 84.2-luokan DVD-elokuvia kymmenen kappaletta. Lainamäärärajoitukset poistuivat käytöstä 1.1.2014, joten olisi mielenkiintoista tietää, onko rajoitusten poisto saanut DVD-elokuvien lainausta taas nousuun. Kasvanutta kokoelmaa ei ollut kenties tuolloin voitu hyödyntää niin paljon kuin olisi haluttu.

Kirjaston elokuvakokoelma on taas muuttumassa. Tampereen pääkirjasto luopui hiljattain VHS-kasettikokoelmastaan. Vasta vähän aikaa sitten DVD haastoi formaattina VHS:n, mutta nyt DVD:lle on tullut uusi haastaja: Blu-ray-elokuvat. Voi olla, että nämä formaatit kilpailevat samoista lainaajista. Seuraavaa mahdollista selvitystä Tampereen pääkirjaston aikuistenosaston elokuvakokoelmasta tehtäessä voisi ottaa mukaan Blu-ray-elokuvatkin. Näin saataisiin dokumentoitua niiden lainauksen kehitystä ja asemaa DVD-elokuvan mahdollisena haastajana.

Lainaustilastot eivät kerro kaikkea DVD-kokoelman nykytilasta, vaikka tiettyjä asioita niiden perusteella voi päätellä. Tiedetään, että uudemmat elokuvat ovat lainatumpia kuin vanhat ja tietyt elokuvagenret ovat suositumpia kuin toiset. Tiedetään myös, että monet amerikkalaiset elokuvat ovat suosittuja, mutta niitä

lainataan hieman vähemmän kuin muunmaalaisia elokuvia. Mutta emme tiedä, miksi näin on. Asiakaskysely, jolla kartoitettaisiin kirjaston DVD-elokuvan nykytilaa ja tulevaisuuttakin, olisi varmasti suurena apuna kokoelmaa kehitettäessä. Asiakkaat ovat jo toivoneet Tampereen pääkirjaston elokuvia järjestettäväksi genreittäin. Mahdollinen kysely voisi tuoda esiin muitakin vinkkejä kokoelman kehittämiseen.

Tampereen pääkirjaston aikuistenosastolla on syyskuussa 2014 tehty päätös ulkomaisten DVD-elokuvien kokoelman jaottelemisesta genreihin. Valitut genret ovat jännitys, kauhu, scifi, fantasia, romantiikka, sota, western sekä komedia. Kun näistä haetaan vastaavuuksia tekemääni genreryhmittelyyn, esille nostetut genret kattavat noin kuusikymmentä prosenttia otoksen DVD-elokuvista. Genrejaottelun ulkopuolelle ainakin toistaiseksi ovat jäämässä muita genrejä edustavat DVD-elokuvat sekä kotimaiset DVD-elokuvat ja kaikki televisiosarjat.

Suunnitelma on varmasti suuri askel kohti asiakaslähtöisempää elokuvakokoelmaa sekä hyllyjärjestystä. Otoksen elokuvien määrän perustella voi päätellä, että koko aikuistenosaston ulkomaisesta DVD-kokoelmasta genrejaotellaan yli puolet. Ainoa elokuvagenre tai genreryhmä, jonka vielä olisin itse voinut nostaa genrejaoteltavien elokuvien joukkoon, ovat historialliset elokuvat ja elämäkertaelokuvat. Omassa tutkimuksessani tuo genreryhmä muodosti kymmenen prosentin määrän otoksesta edustaen varsin suurta osaa koko otoksen elokuvamäärästä.

Tulevan genrejakosuunnitelman toteutuessa esimerkiksi eri Wallander- ja Beck-elokuvasarjojen elokuvat löytyisivät jatkossa helpommin ja samasta kohdasta. Ne ovat hyllyssä tällä hetkellä pääsanansa mukaan, eivät samassa paikassa. Asiakkaiden on hankalaa löytää kyseisiä elokuvia kaiken muun elokuva-aineiston seasta. Niiden sijainti on pitänyt etsiä joko itse tietokannasta, henkilökunnan avustamana tai hakuammuntana. Vaikka monen tuhannen nimekkeen ja niteen DVD-kokoelman genrejaottelua on aluksi työläs toteuttaa, se varmasti palkitsee ajan saatossa sekä lainaajansa että kirjaston henkilökunnan. Ehkä mahdollinen seuraava tutkimus elokuvien lainauksesta voisi paljastaa myös onko mahdollisesta genreittäin järjestelemisestä ollut lainauksen kannalta hyötyä.

LÄHTEET

- Anttila, P. 1996. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Taito-, taide- ja muotoilualojen tutkimuksen työvälineet. Helsinki: Akatiimi Oy.
- Asikainen, J. 2014. Videovuokraamoita katoaa - nettipalvelut nousussa. Keskisuomalainen 18.7.2014.
- BBC:n www-sivut. Viitattu 18.10.2014. <http://www.bbc.com>
- Breeding, M. 2004. The Many Facets of Electronic Resources. Information Today 24. Viitattu 18.10.14. <http://www.infotoday.com/default.asp>
- Clayton, P. & Gorman, G. 2001 Managing information resources in libraries: collection management in theory and practice. London: Library Association Publishing.
- Dexter, L. A. 2006. Elite and Specialized Interviewing. Colchester: ECPR Press. Viitattu 10.10.2014. books.google.fi/books?isbn=0954796675
- Dubicki, E. 2008. Weeding: facing the fears. Collection Building 4, 132-135.
- Enis, M. 2012. DVD circ holds steady, for now. The Digital Shift 11. Viitattu 13.7.2014. www.thedigitalshift.com
- Gillham, B. 2010. Case study research methods. London: Continuum International Publishing.
- Handman, G. 2003. A view outside the mainstream. American Libraries 10, 38-40.
- Heikkilä, M. 2004. Toimintaelokuvia vai esseekokoelmia? näkökulmia kirjastojen aineistonvalintaan. Kirjastolehti 5, 12-13.
- Heikkilä, T. 2010. Tilastollinen tutkimus. 7.-8. painos. Helsinki: Edita.
- HelMet-www-sivut. Viitattu 18.10.2014. <http://www.helmet.fi/>
- Hesse-Biber, S. 2010. Mixed methods research. Merging theory with practice. New York: Guilford Press.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 18. painos. Helsinki: Tammi.
- Johnson, P. 2009. Fundamentals of collection development and management. 2. painos. Chicago: American Library Association.
- Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä: kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kauhanen, A-L. 2013. Tv-sarjat jättävät pian television. Helsingin Sanomat 14.9.2013.
- Kehr, D. 2011. Goodbye, DVD. Hello, Future. The New York Times. 4.3.2011. Saatavilla myös osoitteesta http://www.nytimes.com/2011/03/06/movies/homevideo/06dvds.html?pagewanted=all&_r=2&
- Klaavan www-sivut. Viitattu 18.10.2014. <http://www.klaava.fi>
- Kuntaliiton www-sivut. Viitattu 4.8.2014. www.kunnat.net

- Laine, A. 2012. E-aineistot meillä ja maailmalla. Kirjastolehti 5/2012, 22-25.
- Laine, A. 'Miksi kirjastojen tulee olla mukana e-aineistojen jakelussa?'. Kirjastoalan keskiössä. 10.12.2012. Viitattu 18.10.2014. http://blogit.kirjastot.fi/ekirjat/#.VEP_o1Y5gXV
- Laitinen, M. & Vakkari, M. 2006. Asiakastyytyväisyyden ja tilastojen yhdistelmällä syvemmälle kirjastojen arvioinnissa. Signum 5. Viitattu 8.7.2014. www.stks.fi/signum
- Lehtonen, V-P. 2013. Videovuokraamojen aika käy vähiin. Helsingin Sanomat 22.3.2013.
- Mattsson, K. & Late, E. 2010. Yleisten kirjastojen asiakkaat elektronisten aineistojen käyttäjinä. Informaatiotutkimus 29(1) - 2010, 1. Viitattu 18.10.2014. <http://ojs.tsv.fi>
- Musiikkikirjaston www-sivut. Viitattu 18.10.2014 <http://www.musiikkikirjastot.fi>
- Mycen www-sivut. Viitattu 18.10.2014. <http://www.myce.com>
- Netflixin tilaajamäärä kasvoi ennakoitua vähemmän 2014. Maaseudun tulevaisuus. 16.10.2014. Viitattu 18.10.2014. <http://www.maaseuduntulevaisuus.fi/netflixin-tilaajamäärä-kasvoi-ennakoitua-vähemmän-1.72653>
- Pakarinen, A. 2012. Avoin - kirjastot, musiikki ja verkkojakelu. Tutkimus. Helsingin kaupunginkirjasto. Viitattu 18.10.14
http://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/Avoin_musiikkiselvitys_0.pdf
- Palola, K. 2013. Videovuokraamot verkon puristuksessa. Keskipohjanmaa. 27.7.2013.
- Pitkänen, P. 2014. Netflixin kasvuvauhti yllätti MTV:n. Digitoday. Viitattu 18.10.2014.
<http://www.digitoday.fi/viihde/2014/07/29/netflixin-kasvuvauhti-yllatti-mtvn/201410442/66>
- Public Libraries Onlinen www-sivut. Viitattu 18.10.2014. <http://publiclibrariesonline.org>
- Ronkainen, S.; Pehkonen, L.; Lindblom-Yläne, S. & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Salkurakentajan www-sivut. Viitattu 18.10.2014. <http://www.salkunrakentaja.com>
- Salo, I. 2012. Hyötyä pilvipalveluista. Jyväskylä: Docendo.
- Scardilli, B. 2014. Streaming Video in Public Libraries. Information Today 1.6.2014. Viitattu 18.10.2014. <http://newsbreaks.infotoday.com/NewsBreaks/Streaming-Video-in-Public-Libraries-97901.asp>
- Tampereen kaupunginkirjaston toimintakertomus 2013. Saatavilla myös osoitteesta http://www.e-julkaisu.fi/tampereen_kaupunginkirjasto/2013-toimintakertomus/
- Tampereen kaupunginkirjaston www-sivut. Viitattu 25.5.2014. kirjasto.tampere.fi
- Verho, S. 2004. Kirjasto on myös elokuvakanava: kansainvälisiä tähtiä Orimattilan taivaalla. Kirjastolehti 1, 18-20.
- Video collection development in multitype libraries 2002. 2. painos. Westport: Greenwood press. Viitattu 11.7.2014 books.google.fi/books?isbn=0313316589
- Wilén, R. 2011. Aineiston poistaminen kokoelman kehittämisen työvälineenä. Signum 1. Viitattu 8.7.2014. www.stks.fi/signum
- Wilén, R. & Kortelainen, T. 2007. Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet: teoria, menetelmät, käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010. Helsinki: Yliopistopaino. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:20

Asiantuntijahaastattelujen haastattelukysymykset

1. Vaikka Tampereen pääkirjaston aikuistenosastolla DVD-kokoelman laajuus on kasvanut, lainausluvut eivät ole pysyneet samassa tahdissa. Voiko olla, että liian suuri kokoelma kääntyy itseään vastaan, ainakin jos kirjasto ei löydä lisää lainaajia tuolle kokoelmalle?
2. Kun kokoelman lainausmäärä on laskussa, tulisiko kokoelman hankintoja tehdä jatkossakin mahdollisimman monipuolisesti, jokaiselle jotain -periaatteella, vai tulisiko tulevia hankintoja kohdentaa sellaiseen aineistoon, jota esimerkiksi Netflix tai sen kaltaiset nettipalvelut eivät tarjoa?
3. Koska lainausluvut ovat laskussa, pitäisikö kirjaston asiakkaiden toiveita kokoelman sisällöstä kysellä, jotta kokoelma vastaisi mahdollisesti enemmän lainaajien toiveita ja ehkä myös kasvattaisi taas kokoelman lainausta?
4. Onko vielä toivoa saada DVD-elokuvien lainausta takaisin nousuun vai onko tämän formaatin suosion hiipuminen pysyvää?
5. Onko esimerkiksi Blu-ray se formaatti, johon kirjaston hankinnat tulisi jo nyt kohdentaa? VHS-kasettihan on nyt ainakin Tampereella kirjastoelinkaarensa päässä ja poistunut kokoelmista, onko DVD:llä edessään sama kohtalo seuraavaksi?
6. Tuleeko kirjaston AV-aineistokokoelma olemaan lähitulevaisuudessa (5-10 vuoden päästä) jo täysin tai suurilta osin digitaalinen, vai kulkevatko fyysiset tallenteet kirjaston kokoelmissa niin kauan kuin niillä riittää kysyntää tai aineiston kunto kestää?

Tampereen kaupunginkirjaston kokoelmapäällikkö Maarit Helénin 11.4.2011 valmistuneen selvityksen tulokset, joihin opinnäytetyössä viitataan

Nimekkeiden hankintamäärät 2010

1 kpl	39,0%
2 kpl	51,2%
3 kpl	9,6%
4 kpl	0,2%

Elokuvat alkuperämaan mukaan

MAA	NIMEKKEITÄ, %	NITEITÄ, %	MAA	NIMEKKEITÄ, %	NITEITÄ, %
USA	53,2	53,0	HOLLANTI	0,3	0,2
SUOMI	12,3	11,1	HONGKONG	0,3	0,3
ISO-BRITANNIA	10,6	10,5	PUOLA	0,3	0,6
RANSKA	6,5	6,7	UUSI-SEELANTI	0,3	0,3
RUOTSI	2,5	2,9	ALGERIA	0,2	0,2
SAKSA	2,3	2,8	BRASILIA	0,2	0,2
ITALIA	2,0	2,3	INTIA	0,2	0,2
KANADA	1,5	1,5	ISLANTI	0,2	0,1
JAPANI	1,3	1,5	KIINA	0,2	0,2
AUSTRALIA	1,0	0,9	KOREA	0,2	0,2
ESPANJA	0,7	0,5	KROATIA	0,2	0,1
IRLANTI	0,7	0,7	MAROKKO	0,2	0,1
VENÄJÄ/NL	0,7	0,9	MEKSIKO	0,2	0,1
NORJA	0,5	0,6	TAIWAN	0,2	0,2
TANSKA	0,5	0,5	THAIMAA	0,2	0,2
BELGIA	0,3	0,3			

Eniten lainatut nimekkeet

NIMEKE	ALKUPERÄMAA	ENSI- ILTAVUOSI	JULKAISUVUOSI
Takaa-ajettu	USA	1993	2001
American Beauty	USA	1999	2001
Lahjomattomat	USA	1987	2001
Larry Flynt - minulla on oikeus	USA	1996	2002
Täältä ikuisuuteen	USA	1953	2002

Todistaja	USA	1985	2002
Atlantin valli murtuu	USA	1962	2001
Anna hyvän kiertää	USA	2000	2003
Arthur	USA	1981	2001

Vähiten lainatut nimekkeet

NIMEKE	ALKUPERÄMAA	ENSI- ILTAVUOSI	JULKAISUVUOSI
To the Shores of Tripoli	USA	1942	2006
Tykkivene Jangtse-joella	USA	1966	2006
Taivas tietää, Mr. Allison	USA	1957	2006
Alaston totuus	Kanada	2005	2007
Akallinen mies	Suomi	1986	2008
Tuleva taskuvaras	Ruotsi	2006	2007
Triangle	Englanti	2005	2007
Tehtävänä murha	Japani	1967	2007
Atlantin valli murtuu	USA	1962	2006

Lainassa olevat DVD:t ensi-iltavuoden mukaan

ENSI-ILTA- VUOSI	LAINASSA, %	ENSI-ILTA- VUOSI	LAINASSA, %	ENSI-ILTA- VUOSI	LAINASSA, %
2008	100	2002	97,7	1960-1969	78,3
2007	98,1	2001	97,0	1950-1959	68,6
2006	91,4	2000	87,0	1940-1949	67,7
2005	91,1	1990-1999	91,9	1930-1939	59,1
2004	87,5	1980-1989	88,9	1920-1929	100
2003	87,0	1970-1979	93,1		

50 eniten lainattua nimekettä alkuperämaan mukaan

Suomalaiset	8,0 %
Amerikkalaiset	58,0 %
Muunmaalaiset	34,0 %

50 vähiten lainattua nimekettä alkuperämaan mukaan

Suomalaiset	14,0 %
Amerikkalaiset	56,0 %
Muunmaalaiset	30,0 %

DVD-elokuvien hankintamäärät

NIMEKKEET	KAPPALEMÄÄRÄ	% KOKOELMASTA
1 kpl	795	39,0
2 kpl	1016	49,9
3 kpl	192	9,4
4 kpl	29	1,4
5 kpl	5	0,2
yhteensä	2037	99,9

DVD-elokuvien alkuperämaat

MAA	NIMEKKEITÄ		NITEITÄ		MAA	NIMEKKEITÄ		NITEITÄ	
	KPL	%	KPL	%		KPL	%	KPL	%
USA	995	48,8	1620	45,7	IRLANTI	5	0,2	6	0,2
ISO-BRITANNIA	352	17,3	610	17,2	UNKARI	3	0,1	5	0,1
SUOMI	251	12,3	515	14,5	KOREAN TASAVALTA	3	0,1	4	0,1
RANSKA	80	3,9	147	4,1	THAIMAA	3	0,1	4	0,1
RUOTSI	71	3,5	156	4,4	PUOLA	2	0,1	5	0,1
JAPANI	43	2,1	62	1,7	BRASILIA	2	0,1	4	0,1
SAKSA	33	1,6	64	1,8	INTIA	2	0,1	4	0,1
ITALIA	31	1,5	63	1,8	ARGENTIINA	2	0,1	4	0,1
KANADA	27	1,3	41	1,2	ISLANTI	2	0,1	4	0,1
AUSTRALIA	23	1,1	33	0,9	MEKSIKO	2	0,1	4	0,1
ESPANJA	21	1,0	40	1,1	IRAN	1	0,1	4	0,1
NORJA	13	0,6	19	0,5	ROMANIA	1	0,1	3	0,1
TANSKA	11	0,5	23	0,6	TURKKI	1	0,1	3	0,1
HONG KONG	10	0,5	17	0,5	ALGERIA	1	0,1	2	0,05
KIINA	8	0,4	17	0,5	JAMAICA	1	0,1	2	0,05
BELGIA	7	0,3	7	0,2	JORDANIA	1	0,1	2	0,05
VENÄJÄ/NL	7	0,3	13	0,4	KREIKKA	1	0,1	2	0,05
UUSI-SEELANTI	6	0,3	11	0,3	PANAMA	1	0,1	2	0,05
ALANKOMAAT	6	0,3	11	0,3	ETELÄ-AFRIKKA	1	0,1	2	0,05
TSEKKI	5	0,2	6	0,2	ITÄVALTA	1	0,1	1	0,05
YHTEENSÄ	2036	99,9	2036	3542					

Eniten ja vähiten lainatut DVD-elokuvanimekkeet

Eniten lainatut nimekkeet:

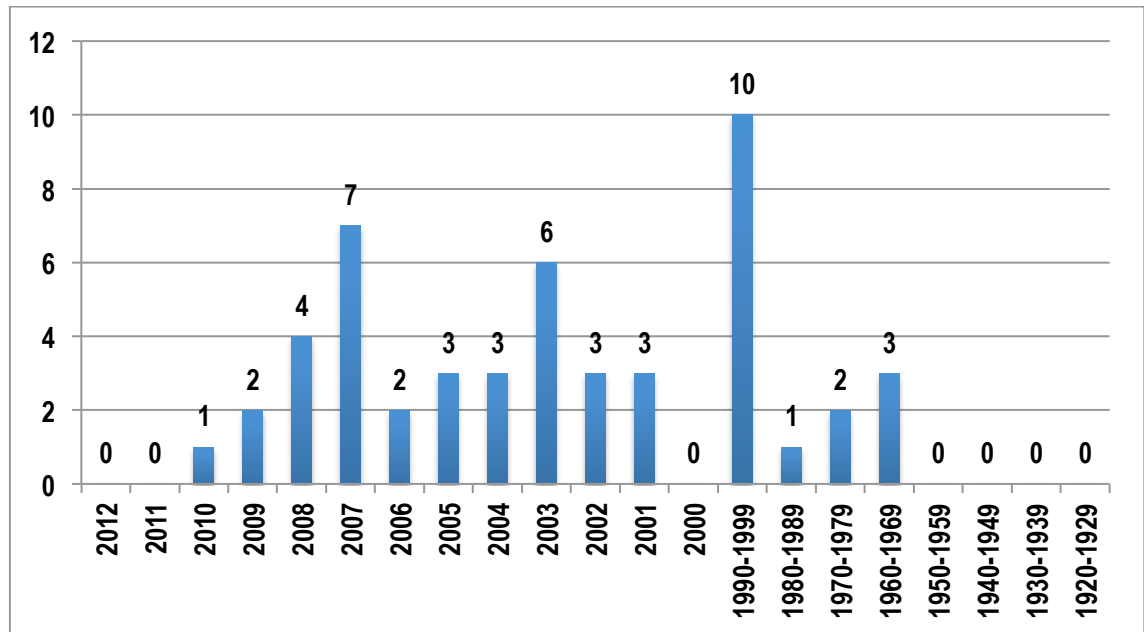
NIMI	ALKU- PERÄMAA	ENSI- ILTAVUOSI	HANKINTA- VUOSI	LAINAUS- KERRAT	NITEIDEN LUKUMÄÄRÄ
Kill Bill. Volume 1	USA	2003	2004	174	5
Tummien perhosten koti	Suomi	2008	2008	161	4
Tunnit	USA	2002	2004	150	5
Beck	Ruotsi	1997	2006	142	3
Tuntematon lähettäjä	Ruotsi	2001	2007	141	3
Kill Bill. Vol. 2	USA	2004	2005	129	4
Hengittämättä & nauramatta	Suomi	2002	2008	126	4
Kesken jäänyt elämä	USA	2004	2006	124	2
Haarautuvan rakkauden talo	Suomi	2009	2010	124	3
Zodiac	USA	2007	2008	123	3

Vähiten lainatut nimekkeet:

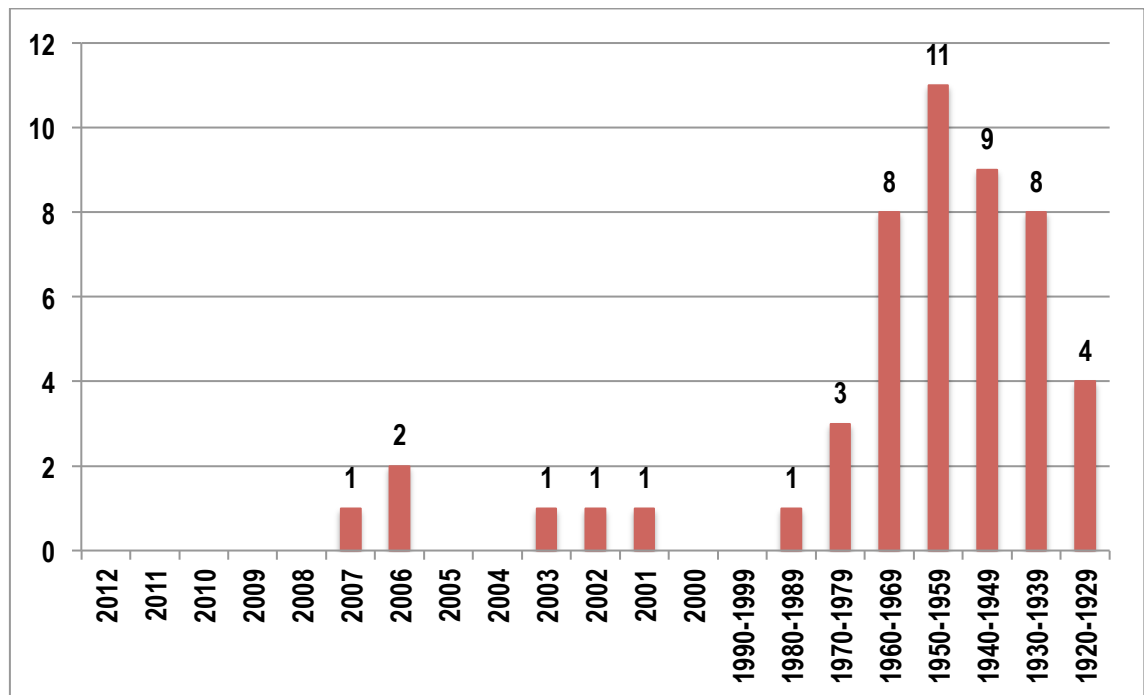
NIMI	ALKU- PERÄMAA	ENSI- ILTAVUOSI	HANKINTA- VUOSI	LAINAUS- KERRAT	NITEIDEN LUKUMÄÄRÄ
Kultainen hetki	USA	1941	2009	1	1
Beyond Christmas	USA	1940	2009	3	1
Tässä tulen minä = Baby take a bow	USA	1934	2007	3	1
Kevätheila	USA	1950	2007	4	1
Kurvikkaat kiltzit	USA	2006	2007	5	1
Harold Lloyd : the definitive collection Disc 9, The milky way	USA	1936	2008	6	1
To the shores of Tripoli	USA	1942	2006	6	1
The boxer from Shantung	Hong Kong	1972	2006	6	1
Harold Lloyd : the definitive collection Disc 8, Movie crazy	USA	1932	2008	7	1
Taisteleva 69	USA	1940	2007	7	1

Eniten ja vähiten lainatut DVD-elokuvat, ensi-iltavuoden mukaan

50 eniten lainattua

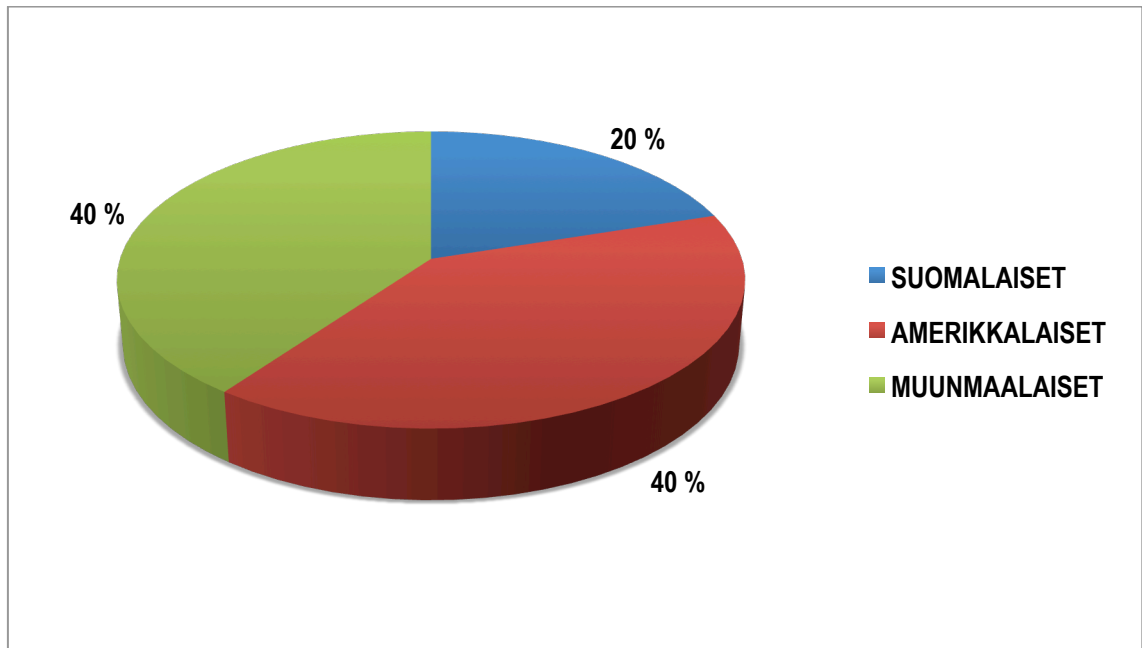

50 vähiten lainattua

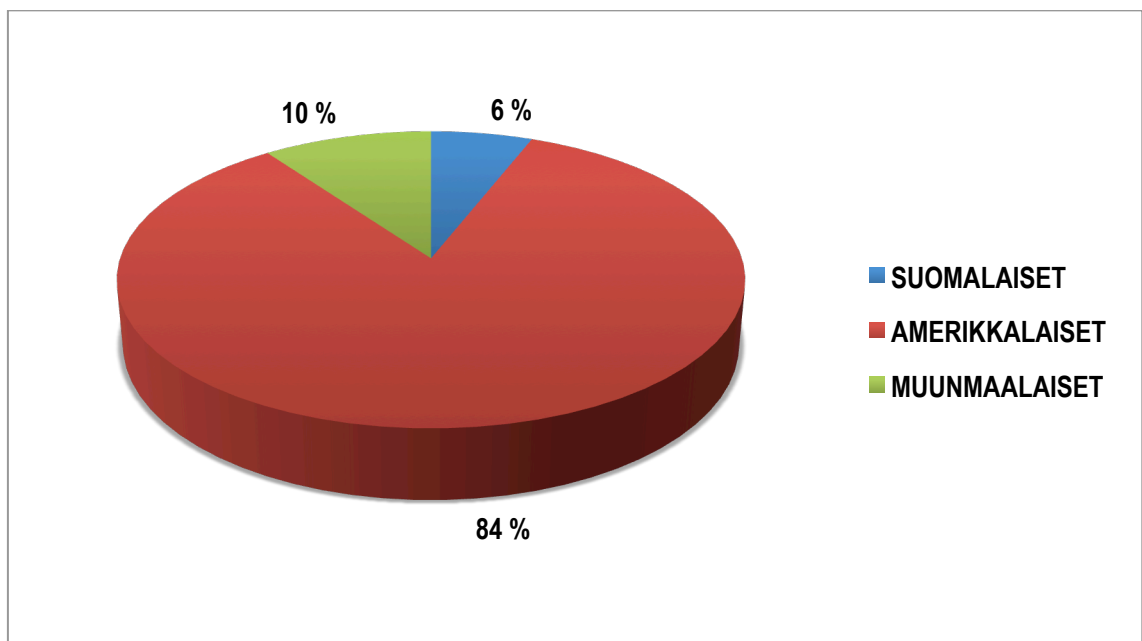

Eniten ja vähiten lainatut DVD-elokuvat, alkuperämaan mukaan

50 eniten lainattua

50 vähiten lainattua

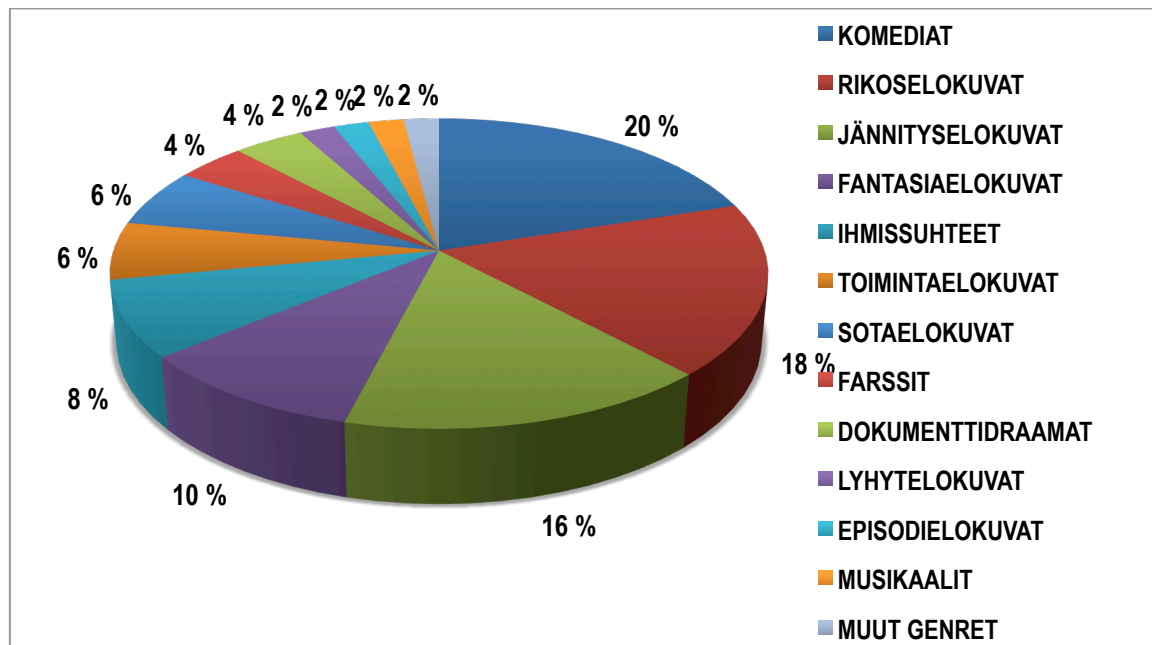
Käytetyt genreryhmät

- **animet** ja animaatioelokuvat
- **dokumenttidraamat**, kehityskertomukset, poliittiset elokuvat ja yhteiskunnalliset elokuvat
- **elämäkertaelokuvat** ja historialliset elokuvat
- **episodielokuvat** ja road moviet
- **fantasiaelokuvat**, kauhuelokuvat ja tieteiselokuvat
- **farssit**, mustat komediat, parodiat ja satiirit
- **ihmissuhteet**, melodraamat, rakkauselokuvat ja tragediat
- **jännityselokuvat**, psykologiset elokuvat ja psykologiset jännityselokuvat
- **komediat**, draamakomediat, romanttiset komediat ja tragikomediat
- **lyhytelokuvat** ja independent-elokuvat
- **maaseutuelokuvat** ja eläinelokuvat
- **musikaalit**, musiikkielokuvat ja tanssielokuvat
- **rikoselokuvat**, poliisielokuvat, salapoliisielokuvat ja vakoiluelokuvat
- **sotaelokuvat** ja lännenelokuvat
- **toimintaelokuvat** ja seikkailuelokuvat
- **urheiluelokuvat** ja kamppailulajielokuvat
- **muut** (esim. filmatisointi romaanit, perheväkivalta, sarjaohjelmat, lapsikuvaus, vankilaelokuvat, sairaalat, liikenneonnettomuudet, nunnat, sukukronikat, lääkärit, elämänmuutokset, romanit, todellisuuspohjaiset teokset, lesbous, alkoholistit, adoptio ja merionnettomuudet)

Eniten ja vähiten lainatut DVD-elokuvat genren mukaan

50 eniten lainattua

50 vähiten lainattua

